

PAPEŽSKÁ RADA PRO PASTORACI
MIGRANTŮ A LIDÍ NA CESTÁCH

INSTRUKCE

**ERGA MIGRANTES
CARITAS CHRISTI**

O KRISTOVĚ LÁSCE
K MIGRANTŮM

VYDALA ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE
PRAHA 2006
(PRO VNITŘNÍ POTŘEBU)

Použité značky a zkratky

AA	<i>Apostolicam actuositatem</i> (II. vatikánský koncil)
AAS	<i>Acta Apostolicae Sedis</i>
AG	<i>Ad gentes</i> (II. vatikánský koncil)
CCEO	<i>Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium</i>
CD	<i>Christus Dominus</i> (II. vatikánský koncil)
CfL	<i>Christifideles laici</i> (Jan Pavel II.)
CIC	<i>Codex Iuris Canonici</i>
CMU	<i>Chiesa e mobilità umana</i> (PCPMT)
ČBK	Česká biskupská konference
DPMC	<i>De Pastoralis Migratorum Cura</i> , „ <i>Nemo est</i> “ (Kongregace pro biskupy)
EA	<i>Ecclesia in America</i> (Jan Pavel II.)
EE	<i>Ecclesia de Eucharistia</i> (Jan Pavel II.)
EEu	<i>Ecclesia in Europa</i> (Jan Pavel II.)
EN	<i>Evangelii nuntiandi</i> (Pavel VI.)
EO	<i>Ecclesia in Oceania</i> (Jan Pavel II.)
EV	<i>Enchiridion Vaticanum</i>
GS	<i>Gaudium et spes</i> (II. vatikánský koncil)
LG	<i>Lumen gentium</i> (II. vatikánský koncil)
Poselství	<i>Papežské poselství k Světovému dni uprchlíků</i>
MR	<i>Mutuae relationes</i> (Kongregace pro řeholníky a sekulární instituty a Kongregace pro biskupy)
NMI	<i>Novo millennio ineunte</i> (Jan Pavel II.)
OE	<i>Orientalium Ecclesiarum</i> (II. vatikánský koncil)
OR	<i>L'Osservatore Romano</i>
PaG	<i>Pastores gregis</i> (Jan Pavel II.)
PB	<i>Pastor Bonus</i> (Jan Pavel II.)
PDV	<i>Pastores dabo vobis</i> (Jan Pavel II.)
PG	<i>Patrologia Graeca</i> , Migne
PL	<i>Patrologia Latina</i> , Migne
PO	<i>Presbyterorum ordinis</i> (II. vatikánský koncil)
PT	<i>Pacem in terris</i> (Jan XXIII.)
RH	<i>Redemptor hominis</i> (Jan Pavel II.)
RMa	<i>Redemptoris Mater</i> (Jan Pavel II.)
RMi	<i>Redemptoris missio</i> (Jan Pavel II.)
SC	<i>Sacrosanctum Concilium</i> (II. vatikánský koncil)

Předmluva

Dnešní migrace představuje nejrozsáhlejší pohyb osob všech dob. V posledních desetiletích se tento jev, který se týká asi dvou set milionů lidí, přeměnil ve skutečnost ovlivňující strukturu současné společnosti a představuje stále složitější problém z hlediska sociálního, kulturního, politického, ekonomického i pastoračního.

Vzhledem k tomu, že uplynulo už třicet pět let od vydání *Motu proprio* papeže Pavla VI. *Pastoralis migratorum cura* a navazující instrukce Kongregace pro biskupy *De pastoralis migratorum cura* („*Nemo est*“), zamýšlí instrukce *Erga migrantes caritas Christi* aktualizovat pastorační migrantů v souladu s dnešní dobou, přičemž má na zřeteli právě nové proudy migrantů a jejich charakteristiky.

Tato instrukce chce být takovou církevní odpovědí na nové potřeby pastorační migrantů, aby proměňovala jejich zkušenosti s migrací nejen v příležitost k růstu v křesťanském životě, ale vedla je také k nové evangelizaci a k misii. Dokument si klade rovněž za cíl přesně uplatňovat právní řád obsažený v CIC a v CCEO, aby vhodnějším způsobem odpovídal na zvláštní potřeby dnes stále početnějších věřících emigrantů z Východu.

Skladba dnešní migrace mimoto nutně vyžaduje ekumenický pohled na tento fenomén kvůli přítomnosti mnoha křesťanských migrantů, kteří nejsou v plném společenství s katolickou církví, a také mezináboženský dialog kvůli stále většímu počtu migrantů jiných náboženství, zvláště muslimského, v zemích tradičně katolických a naopak. Úzce pastorační požadavek se ukazuje v povinnosti podpořit pastorační činnost věrnou tradici a zároveň otevřenou novému vývoji, zejména pokud jde o naše pastorační struktury, které budou muset být schopné zajistit společenství mezi zvláštními pastoračními pracovníky a místní hierarchií země přijetí, jež zůstává rozhodující instancí v církevní péči o migranty.

Dokument nejprve uvádí stručný přehled některých příčin dnešního fenoménu migrace (jev globalizace, probíhající demografické změny především v zemích prvotní industrializace, nárůst nerovností mezi severem a jihem, šíření konfliktů a občanských válek) a následně zdůrazňuje velké obtíže, které obvykle emigrace vyvolává u jed-

notlivců, zvláště u žen, dětí, a celých rodin. Tento fenomén poukazuje na etický problém hledání nového mezinárodního ekonomického řádu směřujícího ke spravedlivějšímu rozdělení hmotných statků země, s vizí mezinárodního společenství jako rodiny národů a s uplatněním mezinárodního práva. Dokument pak vymezuje přesný rámec biblicko-teologických souvislostí a včleňuje fenomén migrace do dějin spásy jako znamení doby a Boží přítomnosti v dějinách a ve společenství lidí s perspektivou společenství univerzálního.

Stručný historický *exkurz* pak potvrzuje péči církve o migranty a uprchlíky, jak je zřejmá z církevních dokumentů, od *Exsul familia* k II. vatikánskému koncilu, k instrukci *De Pastoralis migratorum cura* a k následným církevním normám. Jejich četba ukazuje důležité teologické a pastorační přínosy. Týkají se ústředního postavení lidské osoby, ochrany práv migrantů, církevního a misijního rozměru samotné migrace, hodnoty pastoračního přínosu laiků, institutů zasvěceného života a společností apoštolského života, hodnoty kultur v díle evangelizace, ochrany a hodnocení menšin uvnitř místní církve, důležitosti církevního dialogu *ad intra* a *ad extra* a konečně zvláštního přínosu, který by migrace mohla poskytnout pro všeobecný mír.

Další naléhavé potřeby, jako je nutnost „inkulturace“, pohled na církev chápanou jako „*communio*“, „*missio*“ a jako *Boží lid*, stále aktuální důležitost specifické pastore pro migranty, dialogicko-misijní úsilí všech údů mystického těla Kristova a následná povinnost uplatňovat ve vztazích k migrantům kulturu přijetí a solidarity, vyžadují analýzu specifických pastoračních potřeb, na které je třeba odpovídat v případě katolických migrantů latinského i východního obřadu, respektive příslušníků jiných křesťanských církví a církevních společenství, jiných náboženství obecně a zvláště muslimů.

Dále pak je upřesněna a opětovně zdůrazněna pastorační a právní konfigurace pastoračních pracovníků – zvláště kaplanů a misionářů a jejich národních koordinátorů, diecézních či eparchiálních kněží, řeholních kněží a řeholních bratří, řeholnic, laiků, laických sdružení a církevních hnutí –, jejichž apoštolské úsilí je chápáno z hlediska společné pastore v její celistvosti.

Integrace pastoračních struktur (stávajících i navržených) a zařazení migrantů do řádné církevní pastore – s plným respektem k je-

jich oprávněné odlišnosti a k jejich duchovnímu a kulturnímu dědictví a rovněž s ohledem na utváření jedné konkrétně katolické církve – je další důležitou pastorační charakteristikou, kterou dokument naznačuje a předkládá místním církvím. Taková integrace je podstatnou podmínkou pro to, aby se pastore pro migranty a s migranty mohla stát významným výrazem univerzální církve a jejího *missio ad gentes*, bratrským a pokojným setkáním, domovem všech, školou společenství, které je přijímáno a sdíleno všemi, usmířením, o něž se prosí a jež je darováno, vzájemným bratrským přijetím a solidaritou, jakož i skutečným lidským a křesťanským povznesením.

Tuto instrukci uzavírají obnovené a upřesněné „Právně-pastorační pokyny“, které odpovídajícím způsobem poukazují na úkoly, povinnosti a role pastoračních pracovníků a různých církevních subjektů majících úlohu v pastoraaci migrantů.

Stephen Fumio kardinál Hamao
předseda

✠ Agostino Marchetto
titulární arcibiskup Astigi
sekretář

Úvod

FENOMÉN MIGRACE DNES

Lidská migrace jako výzva

1. Kristova láska k migrantům nás povzbuzuje (srov. 2 Kor 5,14), abychom si znovu uvědomili jejich problémy, které se již týkají celého světa. Vždyť téměř všechny země jsou dnes tak či onak konfrontovány s fenoménem migrace ve společenském, ekonomickém, politickém a náboženském životě, který stále více přejímá trvalou a strukturální podobu. Je nezdárcem zapříčiněn svobodným rozhodnutím lidí a poměrně často je motivován kromě ekonomických důvodů také příčinami kulturními, technickými a vědeckými. Navíc je výmluvným znamením sociální, ekonomické a demografické nerovnováhy jak na regionální, tak i na světové úrovni, která se tak stává pohutkou k emigraci.

Tento jev také vyrůstá z kořenů vyhroceného nacionalismu a v mnohých zemích přímo z nenávisti nebo ze systematického či násilného odsunování menšinových národů nebo věřících jiného než většinového náboženství na okraj společnosti; vzniká z občanských, politických, etnických a dokonce náboženských konfliktů, které třísní krví všechny kontinenty. Tyto konflikty živí rostoucí proudy uprchlíků a vyhnanců, často smíchaných s ostatními migranty, postihují společnost, v níž se setkávají různá etnika, národy, jazyky a kultury, a rovněž vyvolávají riziko antagonismu a střetu.

2. Migrace ale také podporuje vzájemné poznání a je příležitostí k dialogu a ke společenství, či dokonce k integraci na různých úrovních, jak příznačně říká papež Jan Pavel II. v *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2001*: „Řada civilizací se právě díky přistěhovalcům dále rozvíjela a migrace pro ni znamenala přínos a obohacení. V jiných případech nedošlo ke sloučení kulturních odlišností původních a přistěhovalých obyvatel, kteří spolu nicméně dokázali

žít ve vzájemném respektu a přijímání nebo toleranci odlišných zvyků.“¹

3. Současná migrace nás staví před jistě nelehkou výzvu, a to pro její spojitost s oblastí ekonomickou, sociální, politickou, zdravotní, kulturní a rovněž bezpečnostní. Je to výzva, kterou musí přijmout všichni křesťané a která jde dále než jejich dobrá vůle nebo osobní charisma některých z nich.

Nemůžeme zde zapomínat na ušlechtilou odpověď mnohých mužů a žen, asociací a organizací, které tváří v tvář utrpení mnoha lidí, zapříčiněným emigrací, ať už nucenou nebo nikoliv, bojují za práva migrantů a za jejich ochranu. Takové úsilí je především plodem soucitu Ježíše, milosrdného Samaritána, který Duch Svatý vzbuzuje kdekoliv v srdci lidí dobré vůle, a to i mimo samotnou církev, která „znovu prožívá tajemství svého Božského zakladatele, tajemství života a smrti.“² Úkol hlásat Boží slovo, který Pán svěřil církvi, se ostatně od počátku proplétá s dějinami emigrace křesťanů.

Proto jsme zamýšleli napsat instrukci, která má za cíl odpovědět především na nové duchovní a pastorační potřeby migrantů a která chce stále více proměňovat zkušenost migrantů v prostředek dialogu a hlásání křesťanského poselství. Tento dokument chce mimoto vyjít vstříc některým důležitým aktuálním požadavkům. Odvoláváme se na nutnost brát zřetel také na nové normy dvou platných kodexů kanonického práva, latinského a východního a odpovědět tak i na zvláštní požadavky stále početnějších věřících migrantů východních katolických církví. Rovněž je nutný ekumenický pohled na tento fenomén, protože v proudech migrantů jsou také křesťané, kteří nejsou v plném společenství s katolickou církví, i pohled mezináboženský kvůli stále vyššímu počtu migrantů jiných náboženství, zvláště mus-

¹ JAN PAVEL II., *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2001*, č. 12. Praha : ČBK, 2000; srov. také JAN PAVEL II., Apoštolský list na závěr Jubilejního roku 2000 *Novo millennio ineunte*, č. 55. Praha : ČBK, 2001.

² PONTIFICIA COMMISSIONE PER LA PASTORALE DELLE MIGRAZIONI E DEL TURISMO [PAPEŽSKÁ KOMISE PRO PASTORACI MEZI VYSTĚHOVALCI A TURISTY], *Lettera Circolare alle Conferenze Episcopali Chiesa e mobilità umana* [Okružní list biskupským konferencím *Církev a lidská migrace* – pozn. překl.], č. 8. In: AAS 70 (1978), s. 362.

limů. Nakonec je zapotřebí prosazovat pastorační, která by byla otevřená novému vývoji v našich pastoračních strukturách a zároveň by zaručila společenství mezi specializovanými pastoračními pracovníky a místní hierarchií.

Mezinárodní migrace

4. Stále rozsáhlejší fenomén migrace dnes představuje důležitou složku rostoucí vzájemné závislosti mezi státy a národy, která přispívá k definování jevu globalizace,³ jež sice otevřela trhy, ale nikoli hranice, zrušila hranice pro svobodný pohyb informací a kapitálu, ale nezrušila je ve stejné míře pro svobodný pohyb osob.

Žádný stát se nevyhne důsledkům určité formy migrace, která je často silně spojena s negativními faktory, jako jsou probíhající demografické změny v zemích prvotní industrializace, růst nerovností mezi severem a jihem, existence ochranných bariér v mezinárodním obchodu, které neumožňují méně rozvinutým státům uvést jejich produkty na trh západních zemí za konkurenceschopných podmínek a nakonec šíření konfliktů a občanských válek.

Všechny tyto skutečnosti budou i v dalších letech působit jako faktory tlaku na rostoucí příliv migrantů (srov. EEU 87, 115 a PaG 67), i když vpád terorismu na mezinárodní scénu vyvolá z bezpečnostních důvodů reakce, které budou bránit pohybu migrantů směřujících za snem o práci a bezpečí v zemích takzvaného blahobytu, jež na druhé straně potřebují pracovní síly.

5. Není překvapením, že migrační proudy s sebou nesly a nesou pro migranty nesčetné obtíže a utrpení, i když zvláště v nedávné době a za určitých okolností bývali často povzbuzováni a vedeni k podpoře ekonomického rozvoje jak hostitelské země, tak i země původu (především díky finančním příspěvkům přijímaným od emigrantů).

³ Srov. JAN PAVEL II., Posynodální apoštolská exhortace o Ježíši Kristu žijícím ve své církvi, prameni naděje pro Evropu *Ecclesia in Europa*, č. 8. Praha : ČBK, 2003; JAN PAVEL II., Posynodální apoštolská exhortace o biskupu, služebníkovi evangelia Ježíše Krista pro naději světa *Pastores gregis*, č. 69 a 72 dostupné na: <http://tisk.cirkev.cz/dokumenty/pastores-gregis.html>.

Mnohé národy by totiž nebyly takové, jaké jsou dnes, bez přispění milionů přistěhovalců.

Utrpením bývá postižena zvláště emigrace rodinných jader a emigrace žen, která je stále častější. Ženy bývají často najímány jako nequalifikované dělnice či pomocnice v domácnosti a jsou zaměstnávány tajně, nezřídka bez nejzákladnějších lidských a občanských práv, pokud se dokonce nestanou obětmi smutného fenoménu známého jako „obchod s lidmi“, jehož nejsou nyní ušetřeny ani děti. To je nový druh otroctví.

I když se neupadne do takovýchto extrémů, je třeba zdůraznit, že cizí dělníky nelze považovat za zboží nebo za pouhou pracovní sílu, a nesmí se s nimi tudíž zacházet jako s jakýmkoliv jiným výrobním prostředkem. Každý migrant je nositelem základních nezcizitelných práv, která musí být v každém případě respektována. Příspěvek migrantů k ekonomice hostitelské země je pak vázán na možnost užívat při práci vlastní inteligenci a zručnost.

6. Pro tuto oblast existuje *Mezinárodní úmluva o právech všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin*, která vstoupila v platnost 1. července 2003 a jejíž ratifikace byla vřele doporučována Janem Pavlem II.⁴ Představuje souhrn práv,⁵ která dovolují migrantovi přinést zmíněný příspěvek, a proto si obsah této úmluvy zaslouží sou-

⁴ Srov. JAN PAVEL II., *Angelus Domini* di domenica 6 luglio 2003 [*Anděl Páně*, neděle 6. července 2003 – pozn. překl.] : OR, 7.–8. července 2003, s. 1.

⁵ Úmluva v mezinárodní oblasti odkazuje také na již existující dohody, jejichž principy a práva lze důsledně aplikovat na osoby migrantů. Odvolává se např. na úmluvy o otroctví, na úmluvy proti diskriminaci v oblasti vzdělání a každé formy rasové diskriminace, dále na mezinárodní dohody o občanských a politických právech a dohody o právech ekonomických, sociálních a kulturních, jakož i na úmluvu proti diskriminaci žen a úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu jednání nebo trestání. Zmiňuje kromě toho Úmluvu o právech dítěte a Manilskou deklaraci IV. kongresu Spojených národů o prevenci zločinu a nápravě provinilců. Významná je tedy skutečnost, že také státy, které neschválily Úmluvu o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin, jsou vedeny k zachovávání výše zmíněných úmluv, aby je schválily nebo aby se k nim postupně připojily.

O právech migrantů v občanské společnosti ze strany církve viz např. JAN PAVEL II., Encyklika o lidské práci *Laborem exercens*, č. 23. Praha : Zvon, 1991.

hlas zvláště ze strany těch států, které nejvíce využívají výhod migrace.

Za tímto účelem církev podporuje schválení mezinárodních zákonných prostředků, které zajišťují práva migrantů, uprchlíků a jejich rodin a nabízejí také prostřednictvím různých institucí a kompetentních asociací právní poradnu (*advocacy*), jež je dnes stále potřebnější (např. centra pomoci pro migranty, domy pro ně otevřené, zařízení pro humanitární pomoc, instituce pro dokumentaci a správu atd.). Ve skutečnosti jsou migranti často obětmi ilegálního náboru a krátkodobých dohod s nedostatečnými podmínkami pro práci a život, musejí trpět fyzickým, slovním a dokonce i sexuálním zneužíváním. Jsou zaměstnáni v práci dlouhé hodiny, často bez přístupu k lékařské péči a k obvyklým formám pojištění.

Tíživá situace mnohých cizinců, která by měla pobídnout všechny k solidaritě, způsobuje naopak obavy a strach u mnohých, kteří přistěhovalce pocítují jako přítěž, dívají se na ně s podezřením a pokládají je přímo za nebezpečí a hrozbu. To často vyvolává projevy intolerance, xenofobie a rasismu.⁶

7. O rostoucí přítomnosti muslimů i příslušníků jiných náboženství v zemích s tradiční převahou křesťanského obyvatelstva bude nakonec pojednávat širší a kompletnější kapitola o setkání různých kultur a o dialogu mezi náboženstvími. Nicméně je přítomno také značné množství křesťanů v některých národech s obyvatelstvem z velké části muslimským.

Vzhledem k tomu, že fenomén migrace se stal všeobecným a ve svých aspektech se hluboce liší od minulosti, nebyla by příliš účinná politika omezená pouze na národní úroveň. Žádná země nemůže počítat s tím, že by dnes sama vyřešila problémy migrantů. Ještě neúčinnější by byla politika čistě restriktivní, která by měla ještě negativnější dopady: riskovala by zvýšení nelegálních vstupů do země a přímo by podporovala aktivity zločineckých organizací.

⁶ Stov. *Poselství papeže Jana Pavla II. u příležitosti LXXXIX. mezinárodního dne uprchlíků 2003*. Praha : ČBK, 2003.

8. Z uvedených důvodů jsou mezinárodní migrace pokládány za důležitou sociální, ekonomickou a politickou strukturální složku současného světa a vzhledem jejich rozsahu je nutná stále užší spolupráce mezi zeměmi, odkud migranti přicházejí, a zeměmi, které je přijímají, jakož i přijetí legislativních opatření schopných uvést v soulad různé úpravy. Jejich cílem je hájit požadavky a práva migrujících osob a rodin a zároveň požadavky a práva společnosti, do níž migranti přicházejí.

Fenomén migrace ale zároveň vznáší otázku v pravém slova smyslu etickou, jež se týká hledání nového mezinárodního ekonomického řádu se spravedlivějším rozdělováním materiálních statků země, které by mimo jiné nemálo přispělo k omezení a zmírnění přílivů početné části obyvatelstva nacházející se v těžkostech. Odtud také plyne nutnost většího úsilí o vytvoření výchovných a pastoračních systémů pro formaci ke „světovosti“, s novou vizí světového společenství chápaného jako rodina národů, pro kterou jsou definitivně určeny hmotné statky země s perspektivou univerzálního společného dobra.

9. Současné migrace kromě jiného vyžadují od křesťanů nové nasazení pro evangelizaci a solidaritu a vyzývají je k hlubšímu poznání hodnot, sdílených s ostatními náboženskými nebo laickými skupinami a naprosto nezbytných pro zajištění harmonického soužití. Přechod od monokulturní společnosti ke společnosti multikulturní se tak může jevit jako znamení živé přítomnosti Boha v dějinách a ve společenství lidí, neboť nabízí vhodnou příležitost k uskutečňování Božího plánu univerzálního společenství.

Nový historický kontext je charakterizován tisícerými tvářemi druhého a různost se na rozdíl od minulosti stává v mnohých zemích běžnou. Křesťané jsou proto vyzýváni k tomu, aby svědčili nejen o duchu tolerance, který je velkým politickým, kulturním i náboženským výdobytkem, a praktikovali ho, ale svědčili také o účtě k identitě druhého. Kde je to možné a vhodné, mají nastoupit cestu soužití s lidmi rozdílného původu a kultury s perspektivou „ohleduplného

hlásání“ vlastní víry. Všichni jsme povoláni ke kultuře solidarity,⁷ častokrát žádané magisteriem, abychom společně došli ke skutečnému a pravému lidskému společenství. Tato cesta, ke které církev vybízí, je nelehká.

Vnitřní migrace

10. V poslední době v různých zemích značně vzrostla vnitřní migrace jak dobrovolná, jakou je migrace z vesnic do velkých měst, tak i nucená, což je případ uprchlíků, kteří unikají před terorismem, násilím a obchodem s drogami, především v Africe a Latinské Americe. Odhaduje se, že většina migrantů na celém světě se dnes stěhuje v rámci vlastního národa, rovněž v sezónních rytmech.

Fenomén této migrace, většinou ponechané svému osudu, podpořil rychlý a neuspořádaný růst měst nepřipravených na přijetí tak značných mas lidí a přispěl k vytvoření městských periferií, kde jsou sociální a morální podmínky života překerní. Tento jev nutí migranty usadit se v oblastech velmi odlišných od jejich původních. Vytváří tak značné životní obtíže a velké nebezpečí sociálního vykořenění s těžkými důsledky pro náboženské a kulturní tradice obyvatelstva.

Přestože vnitřní migrace vzbuzuje v milionech lidí velké naděje, bývají bohužel často iluzorní a nepodložené. Roztrhává jejich rodinná citová pouta a přivádí je do oblastí, které se liší prostředím a zvyklostmi, i když jsou často jazykově ještě homogenní. Jestliže se

⁷ Srov. II. Vatikánský koncil, Pastoralní konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, úvod a č. 22, 30–32. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha : Zvon, 1995; II. Vatikánský koncil, Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, č. 1, 7 a 13. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha : Zvon, 1995; II. Vatikánský koncil, Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*, č. 14. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha : Zvon, 1995; JAN XXIII., Encyklika o míru mezi všemi národy v pravdě, spravedlnosti, lásce a svobodě *Pacem in terris*, I. část. In: *Sociální encykliky (1891–1991)*. Praha : Zvon, 1996; PAPEŽSKÁ RADA COR UNUM a PAPEŽSKÁ RADA PRO PASTORACI MIGRANTŮ A LIDÍ NA CESTÁCH, *I rifugiati: una sfida alla solidarietà* [Uprchlíci: výzva k solidaritě – pozn. překl.]. In: EV 13 (1991–1993), s. 1019–1037; PAPEŽSKÁ KOMISE IUSTITIA ET PAX, *Self-Reliance: compter sur soir*. In: EV 6 (1977–1979), s. 510–563 a PAPEŽSKÁ RADA IUSTITIA ET PAX, *La Chiesa di fronte al razzismo* [Církev a rasismus – pozn. překl.]. In: EV 11 (1988–1989), s. 906–943.

pak vrátí na své původní místo, nesou si s sebou jinou mentalitu a odlišné způsoby života, nezřídka také s jiným pohledem na svět nebo s rozdílnou náboženskou vizí a jinou morálkou. I toto jsou výzvy pro pastorační činnost církve, Matky a Učitelky.

11. Současná situace proto vyžaduje, a to nejen v této oblasti, ze strany pastoračních pracovníků a přijímajících společenství – jedním slovem řečeno ze strany církve – ohleduplnou pozornost k osobám, které jsou v pohybu, pozornost k jejich potřebám solidarity a bratrství. Také díky vnitřní migraci se Duch s jasností a naléhavostí obrací se svou výzvou k obnovenému a silnému úsilí o evangelizaci a lásku prostřednictvím různorodých forem přijetí a pastorační činnosti, které mají být trvalé a důkladné, co možná nejvíce odpovídající skutečnosti a konkrétním a specifickým potřebám samotných migrantů.

I. část

MIGRACE, ZNAMENÍ DOBY A PÉČE CÍRKVE

Fenomén migrace z pohledu víry

12. Církev vždy viděla v migrantech obraz Krista, který řekl: „Byl jsem na cestě, a ujali jste se mě“ (Mt 25,35). Jejich životní osudy jsou výzvou pro víru a lásku věřících, kteří jsou tak povzbuzováni k uzdravování zla pramenícího z migrací a k objevování plánu, jenž v nich Bůh uskutečňuje, i kdyby byly zapříčiněny zřejmými nespravedlnostmi.

Tím, že migrace vzájemně přibližují mnohé členy lidské rodiny, směřují v podstatě k tomu, že vytvářejí ze společnosti stále rozsáhlejší a rozmanitější společenské těleso, jež je v podstatě pokračováním onoho setkání národů a ras, které se díky daru Ducha Svatého o Letnicích stalo církevním bratrstvím.

Jestliže jsou na jedné straně utrpení doprovázející migrace výrazem porodní bolesti nového lidstva, na druhé straně nerovnosti a nerovnováhy, jejichž jsou důsledkem a projevem, ukazují pravdivě rozkol zasetý do lidské rodiny hříchem, a proto vyúsťují do bolestné prosby za opravdové bratrství.

13. Takováto vize nás přivádí k tomu, abychom migrace připodobnili k biblickým událostem, které utvářejí etapy namáhavé cesty lidstva směrem ke zrodu lidu bez diskriminací a hranic, nositele Božího daru pro všechny národy a otevřeného k věčnému povolání člověka.

Víra zde vytyčí cestu patriarchů, kteří s podporou svých zaslíbení putovali k budoucí vlasti, i cestu židů, kteří po osvobození z otroctví přešli Rudé moře a jejichž exodus dal počátek lidu Smlouvy. Víra zde také v jistém smyslu nachází vyhnanství, které staví člověka před relativitu každého dosaženého cíle a znovu zde odhaluje univerzální poselství proroků. Oni pranýřují diskriminaci, utlačování, deportaci,

rozptýlení a pronásledování lidí jako protiklad Božího plánu. Vidí v nich příležitost k hlásání spásy pro všechny lidi a dosvědčují, že i ve zmatených a rozporuplných událostech Bůh stále osnuje svůj plán spásy až do úplného sjednocení všeho v Kristu (srov. Ef 1,10).

Migrace a dějiny spásy

14. Dnešní fenomén migrace můžeme tedy považovat za velmi důležité „znamení doby“, za výzvu, kterou máme objevovat a zhodnocovat její význam pro budování obnoveného lidstva a pro zvěstování evangelia pokoje.

Písmo svaté nám ukazuje smysl toho všeho. Vždyť Izrael odvozuje svůj původ od Abrama, který byl poslušný Božího hlasu, vyšel ze své země, šel do země cizí a nesl s sebou božské zaslíbení, že se stane otcem „velkého národa“ (Gn 12,1–2). Rovněž tak Jákob, jehož „otec byl Aramejec bloudící bez domova, sestoupil do Egypta a s hrstkou lidí tam pobýval jako host. Tam se stal velikým, zdatným a početným národem“ (Dt 26,5). Izrael přijal slavnostní ustanovení „Božím lidem“ po dlouhém otroctví v Egyptě během čtyřiceti let „putování“ na poušti.

Tvrdá zkouška migrací a deportací je tedy v dějinách vyvoleného národa vzhledem ke spásě všech národů zásadní; tak je tomu při návratu z exilu (srov. Iz 42,6–7; 49,5). Jejich připomínka ho povzbuzuje v důvěře v Boha i ve velmi temných chvílích jeho historie (Ž 105 /104/,12–15; Ž 106 /105/,45–47). Zákon pak dospěje k tomu, že ve vztazích k cizinci pobývajícimu v zemi vydává stejné nařízení jako pro „syny svého lidu“ (Lv 19,18), tedy „budeš ho milovat jako sebe samého“ (Lv 19,34).

Kristus „cizinec“ a Maria, živá ikona migrující ženy

15. Ještě víc než bližního nazírá křesťan v cizinci tvář samotného Krista, který se narodil ve chlévě a jako cizinec utekl do Egypta; tím na sebe vzal a v sobě shrnul základní zkušenost svého národa (srov. Mt 2,13nn). Narodil se mimo domov a měl původ v zemi mimo svou vlast (srov. Lk 2,4–7), přebýval mezi námi (srov. Jan 1,11.14) a strá-

vil svůj veřejný život na cestách, když procházel „městy a vesnicemi“ (srov. Lk 13,22; Mt 9,35). Vstal z mrtvých a stále ještě jako cizinec a neznámý se na cestě do Emauz zjevil dvěma svým učedníkům, kteří ho poznali až při lámání chleba (srov. Lk 24,35). Křesťané tedy následují poutníka, který „nemá, kam by hlavu položil“ (Mt 8,20; Lk 9,58).⁸

Obdobně i Pannu Marii, Ježíšovu Matku, můžeme považovat za živou ikonu migrující ženy.⁹ Přivedla svého Syna na svět daleko od domova (srov. Lk 2,1–7) a byla nucena uprchnout do Egypta (srov. Mt 2,13–14). Lidová zbožnost tedy oprávněně uctívá Marii jako Matku putující.

Církev Letnic

16. Když nyní uvažujeme o církvi, vidíme, že se rodí z Letnic, které dovršují velikonoční tajemství a jsou působivou i symbolickou událostí setkání národů. Pavel tak může zvolat: „Tady už není Řek nebo Žid, obřezaný nebo neobřezaný, barbar, Skyta, otrok nebo člověk svobodný“ (Kol 3,11). Kristus spojil oba národy (židy i pohany) „v jedno a zboural přehradu, která je dělila“ (Ef 2,14).

Následovat Krista na druhé straně znamená jít za ním a procházet světem, protože „tady nemáme město k trvalému pobytu“ (Žid 13,14). Věřící je stále *pároikos*, dočasný obyvatel, je hostem, kdekoliv se nachází (srov. 1 Petr 1,1; 2,11 a Jan 17,14–16). Proto není pro křesťany místo jejich pobytu ve světě tak důležité¹⁰ a smysl pro pohostinnost je jim vrozen. Apoštolové na tomto bodu trvají (srov. Řím 12,13; Žid 13,2; 1 Petr 4,9; 3 Jan 5) a pastýřské listy to doporučují zvláště *episkopovi* (srov. 1 Tim 3,2 a Tit 1,8). V prvních církvích byla pohostinnost praxí, kterou křesťané odpovídali rovněž na potřeby po-

⁸ *Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni uprchlíků 1999*, č. 3. Praha : ČBK, 1999.

⁹ Srov. JAN PAVEL II., Encyklika o blahoslavené Panně Marii v životě putující církve *Redemptoris Mater*, č. 25. Praha : Zvon, 1995.

¹⁰ Srov. *List Diognétovi* 5.1, citovaný v *Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni uprchlíků 1999*, č. 2. Praha : ČBK, 1999.

tučných misionářů, náboženských představených, kteří byli v exilu nebo na cestách, a chudých lidí z různých společenství.¹¹

17. Cizinci jsou také viditelným znamením a důležitou připomínkou univerzalizmu, který je konstitutivním prvkem katolické církve. Jedno Izaiášovo „vidění“ ohlašuje: „I stane se v posledních dnech, že se hora Hospodinova domu bude tyčit nad vrcholy hor, (...) a budou k ní proudit všechny pronárody“ (Iz 2,2). V evangeliu to předpovídá sám Ježíš: „A přijdou od východu a od západu, od severu a od jihu a zaujmou místo u stolu v Božím království“ (Lk 13,29). A ve Zjevení svatého apoštola Jana vidíme „veliký zástup, který by nikdo nespočítal, ze všech národů, kmenů, plemen a jazyků“ (Zj 7,9). Církev je nyní na namáhavé cestě k tomuto konečnému cíli¹² a množství migrantů může být předobrazem posledního setkání celého lidstva s Bohem a v Bohu.

18. Cesta migrantů se tak může stát živým znamením věčného povolání, stálým podnětem k naději, která poukazuje na budoucnost mimo přítomný svět a pobízí k jeho proměně v lásce a v eschatologickém završení. Jejich osobitost se stává připomínkou letnicového bratrství, v němž jsou rozdíly sjednoceny Duchem Svatým a láska se stává skutečnou přijetím druhého. Osudy migrantů se mohou stávat zvěstováním velikonočního tajemství, skrze které smrt a vzkříšení směřují ke stvoření nového lidstva, v němž už není otrok ani cizinec (srov. Gal 3,28).

¹¹ Srov. KLEMENT ŘÍMSKÝ, *List Korint'ánům*, X–XII. In: PG 1, 228–233; *Didaché*, XI, 1; XII, 1–5. Vyd. F. X. FUNK, 1901, s. 24, 30; *Apoštolské konstituce*, VII, 29, 2. Vyd. F. X. FUNK, 1905, s. 418; JUSTÝN, *Apologie* I, 67. In: PG 6, 429; TERTULIÁN, *Apologeticum*, 39. In: PL 1, 471; TERTULIÁN, *De praescriptione haereticorum*, 20. In: PL 2, 32; AUGUSTIN, *Sermo* 103, 1–2. 6. In: PL 38, 613–615.

¹² Srov. JAN PAVEL II., Encyklika o stálé platnosti misijního poslání *Redemptoris missio*, č. 20. Praha : Zvon, 1994.

Péče církve o migranty a uprchlíky

19. Fenomén migrace minulého století představuje výzvu pro pastorači v církvi rozčleněné do územně stálých farností. Jestliže dříve bylo zvykem, že klérus doprovázel skupiny, které kolonizovaly nová území, aby se tak mohlo pokračovat v pastorační péči, již od poloviny 19. století byly službou migrantům pověřovány řeholní kongregace.¹³

První vymezení kléru pověřeného touto péčí vzniklo v roce 1914 v dekretu *Ethnografica studia*,¹⁴ který zdůrazňuje, že je odpovědností místní církve pomáhat imigrantům, a doporučuje zvláštní přípravu – jazykovou, kulturní a pastorační – domácího kléru. Dekret *Magni semper* z roku 1918,¹⁵ vydaný po vyhlášení Kodexu kanonického práva, svěřil řízení opravňující klérus pro službu migrantům Posvátné kongregaci konzistorní.

V minulém století se po II. světové válce situace migrantů ještě zdramatizovala, a to nejen kvůli útrapám způsobeným tímto konfliktem, ale také z důvodu vyhocení problému uprchlíků (zvláště z tzv. východních zemí), z nichž mnozí byli věřícími různých východních katolických církví.

Exsul familia

20. Byla tedy pocítována potřeba dokumentu, který by shromáždil dědictví předcházejících nařízení a ustanovení a orientoval by se na systematickou pastorači. Prozíravou odpovědí se stala apoštolská

¹³ Připomínáme, aniž bychom si činili nárok na úplnost, vystoupení Salesiánské společnosti svatého Jana Boska v Argentině, iniciativy svaté Františky Saverio Cabrini, zvláště v Severní Americe, a iniciativy dvou řeholních kongregací založených blahoslaveným biskupem Janem Battistou Scalabrinim, Opera Bonomelli v Itálii, Sv. Raphaels-Verein v Německu a Kristovy společnosti pro emigranty založené kard. Augustem Hlondem v Polsku.

¹⁴ Srov. POSVÁTNÁ KONGREGACE KONZISTORNÍ, Decretum de Sacerdotibus in certas quasdam regiones demigrantibus *Ethnografica studia*. In: AAS 6 (1914), s. 182–186.

¹⁵ Srov. POSVÁTNÁ KONGREGACE KONZISTORNÍ, Decretum de Clericis in certas quasdam regiones demigrantibus *Magni semper*. In: AAS 11 (1919), s. 39–43.

konstituce *Exsul familia*,¹⁶ uveřejněná 1. srpna 1952 Piem XII., která je považována za *magnum chartum* církevního myšlení o migraci. Je to první oficiální dokument Svatého stolce, který globálně a systematicky vymezuje pastorační práci pro migranty z historického a kanonického hlediska. Za obsáhlou historickou analýzou následuje v konstituci velmi členitá výslovně normativní část. Zdůrazňuje se zde primární odpovědnost místního diecézního biskupa za pastorační péči o migranty, i když její organizace je stále ještě svěřena Posvátné kongregaci konzistorní.

II. vatikánský koncil

21. II. vatikánský koncil následně vypracoval důležité směrnice ohledně této specifické pastorační práce a především vyzval křesťany, aby poznávali fenomén migrace (srov. GS 65 a 66) a uvědomovali si vliv, který má emigrace na lidský život. Zdůrazňuje se právo na emigraci (srov. GS 65),¹⁷ důstojnost migranta (srov. GS 66), nutnost překonávat disproporce v ekonomickém a sociálním vývoji (srov. GS 63) a dávat odpovědi na skutečné potřeby osoby (srov. GS 84). Občanským úřadům koncil nicméně přiznává v určitém zvláštním kontextu právo usměrňovat příliv migrantů (srov. GS 87).

Boží lid – podle vyjádření concilu – musí ve věci emigrace zajišťovat svou velkorysou pomoc a především křesťanští laici jsou vyzýváni k větší spolupráci v nejrozličnějších oblastech společnosti (srov. AA 10) tím, že se stanou migrantům „bližními“ (srov. GS 27). Zvláštní zájem pak koncilní otcové věnují těm věřícím, jimž „životní podmínky nedovolují dostatečně využívat běžné řádné duchovní péče farářů nebo kteří jsou zcela mimo její dosah. Jsou to mnozí emigranti, vyhnanci a uprchlíci, námořníci a letci, kočovníci a jiní toho

¹⁶ AAS 44 (1952), s. 649–704.

¹⁷ Encyklika *Pacem in terris* v první části pojednává o tématu práva na emigraci a imigraci a tvrdí: „Každý člověk má mít plné právo na svobodu pobytu a pohybu uvnitř státu, jehož je občanem; a pokud k tomu vede oprávněný důvod, má také právo přestěhovat se do jiného státu a usadit se v něm.“ JAN XXIII., Encyklika o míru mezi všemi národy v pravdě, spravedlnosti, lásce a svobodě *Pacem in terris*, č. 25. In: *Sociální encykliky* (1891–1991). Praha : Zvon, 1996.

druhu. Je třeba vyvinout vhodné pastorační metody, aby bylo postaráno o duchovní život těch, kteří jezdí do jiných krajín přechodně na zotavenou. Biskupské konference, zvláště celonárodní, mají pozorně zkoumat naléhavé otázky týkající se uvedených skupin; v dohodě a spolupráci se mají starat o jejich náboženský život přiměřenými způsoby a zařízeními. Přitom mají dbát především směrnic, které Apoštolský stolec vydal nebo ještě vydá, a přizpůsobovat je dobovým, místním a osobním okolnostem.“¹⁸

22. II. vatikánský koncil znamená rozhodující moment pro pastorační péči o migranty a lidi na cestách a propůjčuje zvláštní důležitost obsahu mobility a katolicity a také významu místních církví a farností a ve vizi církve jako tajemství jejího společenství. Proto se církev jeví a ukazuje jako „lid sjednocený působením jednoty Otce i Syna i Ducha Svatého.“ (LG 4)

Přijetí cizince, které charakterizuje rodící se církev, je tedy věčnou pečeti Boží církve. Ta zůstává jakoby poznačena svým povoláním k vyhnanství, diaspoře, rozptýlení mezi kultury a rasy, aniž by se někdy zcela ztotožnila s některou z nich, protože pak by přestala být prvotinou a znamením, kvasem a proroctvím univerzálního království a společenstvím, které přijímá každého člověka, aniž by některé osoby nebo národy upřednostňovala. Přijetí cizince patří k samotné přirozenosti církve a svědčí o její věrnosti evangeliu.¹⁹

23. Jako pokračování a realizaci koncilní nauky vydal papež Pavel VI. *motu proprio Pastoralis migratorum cura*²⁰ (1969), kterým vy-

¹⁸ II. Vatikánský koncil, Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus*, č. 18. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995. Co se týká „daných směrnic“, srov. PIUS X., *Motu proprio Iam pridem*, 19.3.1914. In: AAS 6 (1914), s. 173nn; PIUS XII., Apoštolská konstituce *Exsul familia*, především normativní část cit. m., s. 692–704; POSVÁTNÁ KONGREGACE KONZISTORNÍ, *Leges Operis Apostolatus Maris, auctoritate Pii Div. Prov. PP. XII conditae*. In: AAS 50 (1958), s. 375–383.

¹⁹ Srov. Poselství 1993, č. 6. In: OR, 2. srpna 1992, s. 5.

²⁰ PAVEL VI., *Motu proprio Pastoralis migratorum cura*. In: AAS 61 (1969), s. 601–603.

hlásil instrukci *De pastoralis migratorum cura*.²¹ V roce 1978 následoval oběžník biskupským konferencím *Chiesa e mobilità umana*,²² který aktualizoval výklad fenoménu migrace a předkládal jeho přesnou interpretaci a pastorační aplikaci; vydanýma jej Papežská komise pro duchovní péči mezi vystěhovalci a turisty, tj. orgán pověřený péčí o migranty. Dokument rozvíjí téma o přijetí migrantů ze strany místní církve, zdůrazňuje nutnost mezicírkevní spolupráce s ohledem na pastorační bez hranic a nakonec uznává zvláštní úlohu laiků, řeholníků a řeholnic, již připisuje zvláštní důležitost.

Kanonické právo

24. Nový Kodex kanonického práva pro církve latinského obřadu rovněž v linii koncilu potvrzuje a doporučuje zvláštní péči faráře o ty, kdo jsou daleko od vlasti (kán. 529, §1), přičemž má podle možnosti zachovávat vhodnost a přiměřenost specifické pastorační péče (kán. 568). Pamatuje také, stejně jako Kodex pro východní církve, na zřízení osobních farností (CIC, kán. 518 a CCEO, kán. 280, § 1), na zvláštní pastorační péči (kán. 516), jakož i na osoby pro zvláštní pastorační subjekty, jakými jsou biskupský vikář (kán. 476) a kaplan pro migranty (kán. 568).

Nový kodex v rámci uskutečňování koncilu (srov. PO 10 a AG 20, pozn. 4, a 27, pozn. 28) rovněž ustanovuje další zvláštní pastorační struktury předpokládané v legislativě a v církevní praxi.²³

25. Vzhledem k tomu, že jsou nyní v pohybu také zástupy katolických věřících z východních církví z Asie, Blízkého Východu, ze střední a východní Evropy, které míří do západních zemí, samozřejmě vyvstává také problém pastorační péče o ně, která stále zůstává

²¹ KONGREGACE PRO BISKUPY, Instrukce *De pastoralis migratorum cura* (*Nemo est*). In: AAS 61 (1969), s. 614–643.

²² Srov. *Chiesa e mobilità umana*, cit. m., s. 357–378.

²³ Srov. CIC, kán. 294 a JAN PAVEL II., Apoštolská exhortace *Ecclesia in America*, č. 65, pozn. 237. In: AAS 91 (1999), s. 800. Srov. také JAN PAVEL II., Posynodální apoštolská exhortace o Ježíši Kristu žijícím ve své církvi, prameni naděje pro Evropu, *Ecclesia in Europa*, č. 103, pozn. 166. Praha : ČBK, 2003.

ve sféře rozhodující odpovědnosti ordináře v místě přijetí. S naléhavostí se zkoumají pastorační a právní důsledky jejich stále početnější přítomnosti mimo tradiční teritoria a kontakty, které se realizují na různé, oficiální nebo soukromé, individuální nebo kolektivní úrovni mezi společenstvími a mezi jejich jednotlivými členy. Příslušné zvláštní právní normy, které dovolují katolické církvi v určitém smyslu dýchat oběma plícemi,²⁴ jsou obsaženy v CCEO.²⁵

26. Tento kodex pamatuje i na ustanovení církví *sui iuris* (CCEO, kán. 27, 28 a 147), doporučuje prosazování a dodržování „obřadů východních církví jako dědictví univerzální Kristovy církve“ (kán. 39; srov. také kán. 40 a 41) a stanovuje přesná opatření ohledně liturgických a disciplinárních zákonů (kán. 150). Eparchiálnímu biskupovi ukládá povinnost pečovat také o věřící křesťany „jakéhokoli věku, postavení, národnosti nebo církve *sui iuris*, ať už bydlí na území eparchie, nebo tam zůstávají dočasně“ (kán. 192, § 1) a starat se, aby věřící křesťané jiné církve *sui iuris* jemu svěcení „zachovávali obřad vlastní církve“ (kán. 193, § 1), pokud možno díky „kněžím a farářům téže církve *sui iuris*“ (kán. 193, § 2). Kodex nakonec doporučuje, vyžadují-li to zvláštní okolnosti, aby farnost byla územní, bez vyloučení farností osobních (srov. kán. 280, § 1).

V Kodexu východních církví se předpokládá také existence exarchátu definovaného jako „část Božího lidu, která kvůli zvláštním okolnostem není zřízena jako eparchie a která tím, že je vymezena nějakým územím nebo určena jinými kritérii, je svěřena do exarchovy pastorační péče“ (CCEO, kán. 311, § 1).

²⁴ Srov. JAN PAVEL II., Apoštolská konstituce *Sacri Canones*. In: AAS 82 (1990), s. 1037.

²⁵ Pro zvláštní normativní uspořádání ohledně východních katolických církví v našem kontextu srov. CCEO, kán. 315 (který pojednává o exarchátech a exarchích), kán. 911 a 916 (o statutu cizince a místním hierarchovi, vlastním hierarchovi a vlastním farářem), kán. 986 (o moci vlády), kán. 1075 (o příslušnosti soudu) a kán. 1491 (o zákonech, obyčejích a správních aktech).

Pastorační linie magisteria

27. Vedle kanonických norem nám pozorná četba dokumentů a opatření, které církev až dosud vydala ohledně fenoménu migrace, přináší upozornění na některé důležité teologické a pastorační klady, jakými jsou ústřední místo osoby a obrana práv migrujících mužů a žen a práv jejich dětí; církevní a misijní rozměr migrace; přehodnocení apoštolátu laiků, hodnota kultur při evangelizaci; ochrana a ocenění menšin také uvnitř církve; důležitost dialogu *intra* (uvnitř) i *extra* (vně) církve; zvláštní přínos emigrace pro univerzální mír.

Tyto dokumenty dále naznačují pastorační rozměr úsilí pro migranty. V církvi musí totiž všichni nalézt „svou vlast“:²⁶ ona je Božím tajemstvím mezi lidmi, tajemstvím lásky prokázané jednorozemným Synem, zvláště v jeho smrti a vzkříšení, aby všichni „měli život a aby ho měli v hojnosti“ (Jan 10,10), aby všichni našli sílu překonávat každé rozdělení a jednali tak, že rozdíly nepovedou k roztržkám, ale ke společenství prostřednictvím přijetí druhého v jeho oprávněné různosti.

28. Církev přehodnocuje úlohu institutů zasvěceného života a společností apoštolského života a jejich specifický přínos v pastorační péči o migranty.²⁷ Znovu je jednoznačně potvrzena odpovědnost diecézních/eparchiálních biskupů, což platí jak pro církev, odkud migranti vycházejí, tak i pro církev, do níž přicházejí. Do této odpovědnosti jsou také zahrnuty biskupské konference různých zemí a odpovídající struktury východních církví. Pastorační péče o migranty vyžaduje přijetí, úctu, ochranu, podporu a opravdovou lásku ke každé osobě a jejím náboženským a kulturním výrazům.

²⁶ JAN PAVEL II., Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio*, č. 77. Praha : Zvon, 1992.

²⁷ Srov. KONGREGACE PRO INSTITUTY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA A SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA, Instrukce *Znovu začít od Krista*. Obnovené úsilí zasvěceného života v třetím tisíciletí, č. 9, 35, 36, 37 a 44. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2003.

29. Nedávné příspěvky papežů také zdůraznily a rozšířily pastorační obzory a perspektivy ve vztahu k fenoménu migrace v rovině, kde *člověk je první a základní cestou církve*.²⁸ Od pontifikátu papeže Pavla VI. a následně během pontifikátu Jana Pavla II., především v jeho poselstvích u příležitosti Světového dne uprchlíků,²⁹ jsou zdůrazňována základní práva osoby, zvláště právo na emigraci pro lepší realizaci vlastních schopností, snah a plánů každého člověka³⁰ (zároveň ale ve shodě se zákony každé země vést politiku migrace, která odpovídá společnému dobru), jakož i právo neemigrovat a žít v podmínkách, které umožňují uskutečňovat vlastní práva a oprávněné požadavky v zemi původu.³¹

Magisterium vždy pranýřovalo sociálně-ekonomickou nerovnováhu, která je stále více příčinou migrace, rizika neřízené globalizace, v níž se migranti stávají více oběťmi než protagonisty svého životního osudu při migraci, a velký problém neregulární imigrace, především když se migrant stává objektem obchodu a vykořisťování ze strany zločineckých skupin.³²

30. Magisterium také zdůraznilo nutnost politiky, která zajistí všem migrantům právní jistotu, „důsledně vyloučí každou možnou diskriminaci“³³ a podpoří širokou stupnici hodnot, chování (pohostinnost, solidaritu, sdílení) a nezbytnost odmítnout každý pocit a projev xenofobie a rasismu ze strany těch, kteří je přijímají.³⁴ Velká pozornost v kontextu legislativy i v administrativní praxi různých zemí je vě-

²⁸ JAN PAVEL II., Encyklika *Redemptor hominis*, č. 14. Praha : Zvon, 1996.

²⁹ Srov. zvláště Poselství 1992. In: OR 11. září 1991, s. 5 a Poselství 1996. In: OR 6. září 1995, s. 6 a 1998. In: OR 21. listopadu 1997, s. 4.

³⁰ Srov. Poselství 1993, č. 2, cit. m., s. 5.

³¹ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO PASTORACI MIGRANTŮ A LIDÍ NA CESTÁCH, *Discorso del Santo Padre* [Proslov Svatého otce – pozn. překl.], č. 2. In: *Atti del IV Congresso Mondiale sulla Pastorale dei Migranti e dei Rifugiati* (5. – 10. října 1998) [Akta IV. světového kongresu o pastorači migrantů a uprchlíků – pozn. překl.], Città del Vaticano 1999, s. 9.

³² Srov. Poselství 1996. In: OR 6. září 1995, s. 6..

³³ Poselství 1988, č. 3b. In: OR 4. září 1987, s. 5.

³⁴ Srov. Poselství 1990, č. 5. In: OR 22. září 1989, s. 5; Poselství 1992, č. 3, 5–6 cit.m., s. 5 a *Poselství papeže Jana Pavla II. u příležitosti LXXXIX. dne uprchlíků 2003*. Praha : ČBK, 2003.

nována jednotě rodin a ochraně nezletilých, jež migrace často ohrožuje,³⁵ jakož i utváření multikulturních společností prostřednictvím migrace.

Pluralita kultur vybízí současného člověka k dialogu a ke konfrontaci rovněž s významnými existenciálními otázkami, jakými jsou smysl života a dějin, utrpení a chudoby, hladu, nemoci a smrti. Otevřenost různým kulturním identitám však neznamená přijímat je všechny neuváženě, ale respektovat je – protože se vztahují k lidem – a případně je oceňovat v jejich různosti. „Relativitu“ kultur ostatně zdůrazňuje také II. vatikánský koncil (srov. GS 54, 55, 56 a 58). Pluralita je bohatstvím a dialog již znamená uskutečňování – i když nedokonalé a stále se vyvíjející – oně definitivní jednoty, k níž lidstvo směřuje a k níž je povoláno.

Orgány Svatého stolce

31. Trvalou péčí církve o náboženskou, sociální a kulturní pomoc migrantům, dosvědčovanou magisteriem, potvrzují také zvláštními orgány, které za tímto účelem zřídil Svatý stolec.

Jejich původní inspirace se nachází v pamětním spisu *Pro emigratis catholicis* blahoslaveného Jana Křtitele Scalabriniho, který si byl vědom těžkostí vyvolávaných v zahraničí různými evropskými nacionalismy, a proto navrhl Svatému stolci zřízení kongregace (nebo komise) pro všechny katolické emigranty. Cílem takové komise, složené z představitelů různých národností, měla být „duchovní pomoc emigrantům v rozmanitých podmínkách a v různých obdobích emigrace, zvláště v Jižní a Severní Americe, s cílem udržet v jejich srdcích živou katolickou víru.“³⁶

³⁵ Srov. Poselství 1987. In: OR, 21. září 1986, s. 5 a *Poselství papeže Jana Pavla II. ke Světovému dni uprchlíků 1994–1995 (1994)*. Praha : ČBK, 1994.

³⁶ JAN KŘTITEL SCALABRINI, *Memoriale per la costituzione di una commissione pontificia Pro emigratis catholicis* [Pamětní spis pro zřízení papežské komise *Pro emigratis catholicis* – pozn. překl.] (4. května 1905). In: S. TOMASI a G. ROSOLI. „*Scalabrini e le migrazioni moderne. Scritti e carteggi*“ [Scalabrini a moderní migrace. Spisy a korespondence – pozn. překl.], Torino 1997, s. 233.

Tato intuice se uskutečňovala postupně. V roce 1912 po reformě Římské kurie svatým Piem X. byl vytvořen první úřad pro problémy migrace, a sice v rámci Kongregace konzistorní. V roce 1970 byla papežem Pavlem VI. zřízena Papežská komise pro pastorační práci mezi vystěhovalci a turisty, která se v roce 1988 apoštolskou konstitucí *Pastor Bonus* stala Papežskou radou pro pastorační práci migrantů a lidí na cestách. Byla jí svěřena péče o ty, „kteří byli nuceni opustit svou vlast anebo ji vůbec nemají“: běženci, exulanti a migranti, kočovníci a lidé od cirkusu, námořníci na moři i v přístavech, všichni, kteří se nacházejí mimo vlastní bydliště a kteří vykonávají práci na letištích nebo v letadlech.³⁷

32. Papežská rada má tedy úkol podněcovat, podporovat a povzbuzovat vhodné pastorační iniciativy ve prospěch těch, kteří z vlastního rozhodnutí nebo z donucení opustili své trvalé bydliště, jakož i pozorně sledovat sociální, ekonomické a kulturní otázky, které jsou obvykle příčinou takovýchto stěhování.

Papežská rada se obrací přímo na biskupské konference a jejich příslušné oblastní rady, na odpovídající hierarchické struktury zainteresovaných východních katolických církví i na jednotlivé biskupy/hierarchy a s ohledem na odpovědnost každého z nich je vybízí k rozvíjení zvláštní pastorační práce pro ty, kterých se týká stále rozsáhlejší fenomén mobility lidí, a k přijímání potřebných opatření v měnících se situacích.

V poslední době se oblast migrace začlenila také do ekumenických vztahů, čímž se rozmnožují první kontakty s ostatními církvemi a církevními společenstvími. Perspektivní pozornost je věnována také mezináboženskému dialogu. Papežská rada a její představení a pracovníci často zastupují Svatý stolec na mezinárodní úrovni u příležitosti jednání multilaterálních orgánů.

33. Mezi hlavními katolickými organizacemi, které se věnují službě migrantům a uprchlíkům, nemůžeme zapomenout na Mezinárodní katolickou komisi pro migraci, zřízenou v roce 1951. Její velkou zá-

³⁷ Srov. JAN PAVEL II., Apoštolská konstituce o Římské kurii *Pastor Bonus*, č. 149–151. In: AAS 80 (1988), s. 899–900.

sluhou a jejím hlavním přínosem je podpora v křesťanském duchu, kterou za prvních padesát let Komise poskytla vládám i mezinárodním organizacím při hledání trvalých řešení pro migranty a uprchlíky na celém světě. Služba, kterou komise poskytla a dosud poskytuje, „se poji s dvojí věrností: Kristu (...) a církvi“ – jak potvrdil Jan Pavel II.³⁸ Její dílo „bylo velice plodným prvkem ekumenické a mezináboženské spolupráce.“³⁹

Nakonec nemůžeme zapomenout na velké nasazení různých charit i ostatních charitativních a podpůrných organizací, které migrantům a uprchlíkům slouží.

³⁸ JAN PAVEL II., *Discorso ai membri dell'International Catholic Migration Commission* [Proslov ke členům Mezinárodní katolické komise pro migraci – pozn. překl.], č. 4. In: OR, 12.–13. listopadu 2001, s. 6.

³⁹ *Tamtéž.*

MIGRANTI A PASTORACE PŘIJETÍ

„Inkulturace“ a kulturní a náboženský pluralismus

34. Církev jako svátost jednoty vítězí nad ideologickými a rasovými překážkami a rozděleními a všem lidem a kulturám hlásá nutnost směřovat k pravdě, a to v perspektivě spravedlivých vztahů, dialogu a vzájemného přijetí. Rozdílné kulturní identity se musí otevřít univerzální logice, aniž by ovšem popřely své vlastní pozitivní charakteristiky, které mají dát do služby celého lidstva. Zatímco tato logika zavazuje každou místní církev, osvědčuje a ukazuje jednotu v různosti, kterou je možné nazírat trojičným pohledem, jenž podmiňuje všeobecné společenství naplňováním osobního života každého člověka.

V této perspektivě představuje dnešní kulturní situace a její globální pohyb ke vtělování jediné víry do různých kultur nebyvalou výzvu, pravý *kairos*, který vyzívá Boží lid (srov. EEu 58).

35. Nacházíme se před kulturním a náboženským pluralismem, který jsme nikdy dosud zřejmě tolik vědomě neprožívali. Z jedné strany se postupuje velkými kroky směrem ke světové otevřenosti, umožněné technikou a masovými sdělovacími prostředky, která uvádí do vzájemného vztahu tradičně odlišné a mezi sebou cizí kulturní a náboženské světy nebo přímo staví jeden do nitra druhého, a z druhé strany se obnovují potřeby místní identity, které využívají kulturní osobitosti každého jako nástroje k seberealizaci.

36. Tato kulturní pružnost činí ještě nezbytnější „inkulturaci“, protože není možné evangelizovat bez toho, aniž by se vstoupilo do hlubokého dialogu s ostatními kulturami. Spolu s národy s odlišnými kořeny tak buší na naše dveře i jiné životní hodnoty a modely. Zatímco každá kultura usiluje o promýšlení obsahu evangelia v rámci

vlastního života, je úkolem učitelského úřadu církve takové snahy řídit a posuzovat jejich platnost.

„Inkulturace“ začíná nasloucháním a poznáváním těch, kterým se evangelium zvěstuje. Takové naslouchání a poznávání vede k přiměřenějšímu ocenění pozitivních i negativních hodnot přítomných v jejich kultuře ve světle velikonočního tajemství smrti a života. Zde nestačí tolerance, ale nakolik je to možné, je třeba také sympatie a respektu ke kulturní identitě partnerů v dialogu. Poznávat a oceňovat pozitivní aspekty, které připravují k přijetí evangelia, je nutným začátkem k úspěchu hlásání. Pouze tak se rodí dialog, pochopení a důvěra. Pozorností k evangeliu se vytváří také pozornost k lidem, k jejich důstojnosti a svobodě. Podporovat je v jejich integritě vyžaduje snahu o bratrství, solidaritu, službu a spravedlnost. Zatímco Boží láska daruje člověku pravdu a zjevuje mu jeho vznešené povolání, podporuje také jeho důstojnost a dává vzniknout společenství kolem poselství, které je přijaté a zvnitřněné, slavené a žité.⁴⁰

Církev II. vatikánského koncilu

37. V duchu II. vatikánského koncilu realizuje církev svou pastorační službu hlavně třemi způsoby:

– jako *společenství* („*communio*“) dává hodnotu legitimním zvláštnostem katolických společenství a spojuje je univerzalitou. Jednota Letnic neruší rozdílnost jazyků a kultur, ale uznává jejich identitu a otevírá je k různosti skrze univerzální lásku, která v nich působí.

⁴⁰ Důkaz nutnosti evangelizovat kultury nacházíme zvláště v apoštolské exhortaci Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* (č. 20), v níž se píše, že „je třeba evangelizovat (...) kulturu a jednotlivé kultury, jež lidé vytvořili, a to v tak plném a rozsáhlém smyslu, jakého tyto pojmy nabývají v konstituci ‚Radost a naděje‘ (srov. č. 53). Přitom je třeba stále vycházet od jednotlivce a vždy se vracet k vzájemným vztahům lidí s Bohem a mezi sebou navzájem. Evangelium, a tedy i evangelizace, se jistě neztotožňuje s určitou kulturou, naopak, jsou nezávislé na všech kulturách. Přesto však je zřejmé, že lidé prožívají Boží království, jež jim evangelium hlásá, v hlubokém spojení se svou vlastní kulturou. Budování Božího království se tedy nemůže obejít bez základních složek kultury jako takové, ani bez jednotlivých lidských kultur.“ PAVEL VI., *Evangelii nuntiandi*, Praha : Zvon, 1990.

Jediná katolická církev je tvořena z místních církví a v nich, stejně tak jako místní církve jsou tvořeny v univerzální církvi a z ní (srov. LG 13).⁴¹

– jako *poslání* („*missio*“) směřuje církevní služba k *jinému*, aby předávala vlastní poklad a obohacovala se novými dary a hodnotami. Takové misijní nasazení se uskutečňuje také uvnitř samotné místní církve, protože misie je především vyzařováním Boží slávy a Boží lid „potřebuje slyšet o ‚velkých Božích skutcích‘ (...) a je třeba stále znovu ho svolávat k Bohu a shromažďovat kolem něho“ (EN 15).

– jako *Boží lid a Boží rodina, tajemství, svátost, mystické tělo a chrám Ducha* se církev uskutečňuje jako lid na cestě, který vychází z Kristova tajemství a ze zkušeností jednotlivců a skupin, z nichž se skládá, a je povolána vytvářet nové dějiny – Boží dar a plod lidské svobody. V církvi jsou tedy povoláni i migranti, aby byli jejími protagonisty spolu s celým Božím lidem putujícím na zemi (srov. RMI 32, 49 a 71).

38. Konkrétně se mohou specifické pastorační volby při přijímání migrantů vymezit takto:

– péče o určitou etnickou nebo náboženskou skupinu zaměřená k podpoře pravého katolického ducha (srov. LG 13);

– nutnost zabezpečit univerzalitu a jednotu, která zároveň nemůže bránit zvláštní pastoraci, jež svěřuje migranty pokud možno kněžím jejich jazyka, církve *sui iuris* nebo kněžím z jazykově-kulturního hlediska jim blízkým (srov. DPMC 11);

– velkou důležitost má mateřský jazyk migrantů, kterým vyjadřují svou mentalitu, formy myšlení a kultury i samotnou povahu svého duchovního života a tradice církví, z kterých pocházejí (srov. DPMC 11).

Taková specifická pastorece se začleňuje do kontextu fenoménu migrace, jímž vstupují do kontaktu osoby různé národnosti, rasy a náboženství, a přispívá tak k zviditelnění autentické povahy církve (srov. GS 92) a zhodnocuje ekumenický a dialogicko-misionářský

⁴¹ Srov. také KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Lettera ai Vescovi su alcuni aspetti della Chiesa intesa come comunione* [Dopis biskupům o některých aspektech církve chápané jako společenství – pozn. překl.], č. 8–9. In: AAS 85 (1993), s. 842–844.

dosah migrací.⁴² Také skrze ně se mezi národy realizuje Boží plán spásy (srov. Sk 11,19–21).⁴³ Proto je nutné pěstovat v migrantech křesťanský život a vést jej ke zralosti skrze „evangelizační“ a „katechetický“ apoštolát (srov. CD 13–14 a DPMC 4).

To je dialogicko-misionářský úkol všech údů mystického těla, a proto by ho také samotní migranti měli uskutečňovat v trojí úloze Krista – Kněze, Krále a Proroka. Bude proto třeba budovat a posilovat v nich a s nimi církev, aby společně znovu objevovali a odhalovali křesťanské hodnoty a aby vytvářeli pravé svátostné společenství, společenství víry, bohoslužby, lásky⁴⁴ a naděje.

Zvláštní situace, v níž se nacházejí kaplani/misionáři i laičtí pastorační pracovníci, ve vztahu k hierarchii a k místnímu kléru, v nich vytváří živé uvědomění si nutnosti konat službu v úzké jednotě s diecézním biskupem nebo s hierarchou a s jeho kněžími (srov. CD 28–29; AA 10 a PO 7). Těžkost i důležitost dosažení určitých cílů jak na společné, tak i na individuální rovině, vedou kaplany/misionáře migrantů k nacházení širší a správnější spolupráce s řeholníky a řeholnicemi (srov. DPMC 52–55) a s laiky (srov. DPMC 56–61).⁴⁵

Přijetí a solidarita

39. Migrace představuje událost, která se dotýká také náboženského rozměru člověka a nabízí katolickým migrantům přednostní příležitost, i když často bolestnou, dosáhnout většího smyslu příslušnosti k všeobecné církvi, která přesahuje hranice osobitosti.

Za tímto účelem je důležité, aby společenství nepovažovala svou povinnost k migrantům za vyčerpanou tím, že jednoduše vykonají gesta bratrské pomoci, nebo také tím, že podpoří dílčí zákony, které

⁴² Srov. také II. Vatikánský koncil, Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes*, č. 11. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha : Zvon, 1995.

⁴³ *Tamtéž*, č. 38.

⁴⁴ Srov. II. Vatikánský koncil, Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2 a 6. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha : Zvon, 1995; II. Vatikánský koncil, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 47. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha : Zvon, 1995; jakož i GS 66.

⁴⁵ Srov. *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*. Praha : ČBK, 2001 a PaG 51 a 68.

usnadní jejich důstojné začlenění do společnosti, jež by respektovalo oprávněnou identitu cizince. Křesťané musí být opravdovými iniciátory pravé a skutečné *kultury přijetí* (srov. EEu 101 a 103), která umí ocenit skutečně lidské hodnoty druhých, i přes všechny těžkosti, které s sebou nese soužití s těmi, kdo jsou jiní než my (srov. EEu 85, 112 a PaG 65).

40. Toto všechno mají křesťané uskutečňovat s opravdovým bratrským přijetím, aby odpovídali na výzvu svatého Pavla: „Přijímejte proto jeden druhého do svého společenství, jako i Kristus přijal vás – k oslavě Boží“ (Řím 15,7).⁴⁶

Je jisté, že jednoduchá výzva, byť i vysoce inspirovaná a srdečná, nedává automatickou a konkrétní odpověď na to, co nás sužuje den co den; nevylučuje například rozšířený strach a nejistotu lidí, ani nezajišťuje náležitý respekt k právu a bezpečnost společenství, které je přijímá. Ale opravdu křesťanský duch ukáže způsob a dodá odvahu vzdorovat těmto problémům a naznačí konkrétní metody, jež můžeme v každodenním životě našich křesťanských společenství používat k jejich řešení (srov. EEu 85 a 111).

41. Proto celá církev země, která migranty přijímá, musí pociťovat svou účast a být pohotová v konfrontacích s nimi. V místních církvích se musí promýšlet a plánovat pastore, která bude pomáhat věřícím, aby v novém současném multikulturním a mnohonáboženském kontextu žili opravdovou vírou.⁴⁷ Za pomoci sociálních a pastoračních pracovníků je nutné dát původním obyvatelům poznat složité

⁴⁶ V 15. kapitole listu Římanům se nám povinnost přijetí druhých ukazuje ve svých nejvýznamnějších částech a připomínají se zde její vlastnosti. Ať je tedy „křesťanská“ a hluboká, která vychází ze srdce („Bůh (...) kéž vám dá, abyste v souladu stejně smýšleli (podle vůle) Krista Ježíše.“ V. 5); ať je obětavá a bezplatná, nezaujatá a bez zájmu si přivlastnit („Vždyť ani Kristus neměl zalíbení sám v sobě. (...) stal se služebníkem...“ V. 3 a 8); ať prokazuje dobrodiní a povzbuzuje („Každý z nás ať si hledí získat oblibu u bližního k jeho dobru a prospěchu.“ V. 2) a pozorná k nejslabším („My ‚silní‘ jsme povinni snášet slabosti těch, kdo ‚silní‘ nejsou, a nemít zalíbení sami v sobě.“ V. 1).

⁴⁷ Srov. Poselství 1992, č. 34. cit. m., 5 a PaG 65.

problémy migrace a zamezovat neodůvodněným podezřením a urážlivým předsudkům vůči cizincům.

Při výuce náboženství a v katechezi je třeba nacházet vhodný způsob, jak budovat v křesťanském vědomí smysl pro přijetí zvláště těch nejhudších a lidí žijících na okraji společnosti, jimiž často jsou migranti; dále smysl pro přijetí založené na lásce ke Kristu s jistotou, že dobro prokázané bližnímu, zvláště tomu nejpotřebnějšímu, z lásky k Bohu, je prokázano Bohu samému. Taková katecheze se nemůže vyhýbat těžkým problémům, které předcházejí a doprovázejí fenomén migrace, jako jsou demografická otázka, práce a pracovní podmínky (fenomén práce na černo), péče o velké množství starých lidí, zločinnost, vykořisťování a obchod s lidmi a jejich pašování.

42. Jistě je užitečné a správné rozlišovat, pokud jde o přijetí, výrazy týkající se *pomoci* všeobecně (čili prvního přijetí, víceméně omezeného v čase), vlastního *přijetí jako takového* (které se týká především dlouhodobějších plánů) a *integrace* (dlouhodobý cíl, který je třeba sledovat stále a ve správném smyslu slova).

Pastorační pracovníci, kteří mají zvláštní schopnosti v kulturním zprostředkování – pracovníci, jejichž službu si mají naše katolická společenství zajistit – jsou vyzýváni k tomu, aby pomáhali spojovat zákonné požadavky řádu, legality a sociální jistoty s křesťanským povoláním k pohostinnosti a ke konkrétní lásce. Bude také důležité, aby si všichni uvědomili nejen ekonomické výhody, které průmyslovým zemím vznikají v důsledku regulovaného přílivu migrantů, ale zároveň aby stále více brali na vědomí skutečnost, že na potřebu pracovní síly odpovídají ti, kteří ji mají, tj. lidé, tedy muži, ženy a celé rodiny s dětmi a starými lidmi.

43. Velmi důležitá nicméně zůstává účast na pomoci neboli na „prvním přijetí“ (myslíme např. na „domy pro migranty“ zvláště v tranzitních zemích do zemí přijímajících) odpovídající na naléhavé potřeby, které s sebou pohyb migrantů nese: jídelna, noclehárna, ošetrovna, ekonomická pomoc, poradna. Stejně důležitá jsou opatření „opravdového přijetí jako takového“ zaměřená na postupnou integraci a soběstačnost přistěhovalého cizince. Připomínáme zvláště úsilí

o nové spojení rodin, výchovu dětí, ubytování, práci, sdružování, podporu občanských práv a různé formy účasti imigrantů na životě společnosti, do níž přicházejí. Náboženské, sociálně-charitativní a kulturní organizace s křesťanskou inspirací se mimo to mají starat o začlenění imigrantů do svých struktur.

Liturgie a lidová zbožnost

44. Ekleziologické základy pastorační práce migrantů rovněž pomohou snaze o liturgii pozornější k historickému a antropologickému rozměru migrace tak, aby se liturgické slavení stávalo živým výrazem společenství věřících, kteří jdou *hic et nunc* po cestě spásy.

Tím se otevírá otázka vztahu liturgie k povaze, tradici a duchu různých kulturních skupin a otázka, jak odpovědět na osobité sociální a kulturní situace v oblasti pastorační, která by na sebe vzala závazek specifické formace k liturgii a jejímu prožívání (srov. SC 23), a tak by podpořila také větší spoluúčast věřících v místní církvi (srov. EEU 69–72 a 78–80).

45. Kněží budou muset z důvodu nedostatku vlastních sil uvažovat o laicích pro tyto úřady, pro něž není nutné svěcení. S ohledem na to je třeba na místech, kde nejsou kněží, posoudit možnost pořádat společně s migranty pod vedením jáhna nebo k tomu pověřeného laika tzv. nedělní shromáždění bez kněze (srov. CIC, kán. 1248, § 2), kde se modlí, kde je hlásáno Boží slovo a kde se rozdává eucharistie (srov. PaG 37).⁴⁸ Nedostatek kněží pro migranty může být částečně vyvážen tím, že budou některé služby ve farnosti svěřeny laikům, kteří k tomu budou v souladu s CIC (srov. kán. 228, § 1; 230, § 3 a 517, § 2) zvláště připraveni.

Vše ostatní se bude řídit obecnými normami vydanými Svatým stolcem a připomenutými v apoštolském listě *Dies Domini*, který říká: „Kde církev vidí, že slavení eucharistie není možné, doporučuje, aby se i v nepřítomnosti kněze konalo nedělní shromáždění podle

⁴⁸ Srov. JAN PAVEL II., Posynodální apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě *Christifideles laici*, č. 23. Praha : Zvon, 1996; RMi 71 a PaG 40.

pokynů a směrnic vydaných Svatým stolcem a svěřených biskupským konferencím, aby je prakticky uplatňovaly.⁴⁹

Kněží mají zároveň působit tak, aby v Božím lidu vzbuzovali větší vědomí nutnosti skutečných povolání ke služebnému kněžství v životě každé místní církve a aby také mezi migranty vykonávali usilovnou pastorační vzbuzující povolání ke kněžské službě (srov. EE 31–32 a PaG 53–54).

46. Zvláštní pozornost si zasluhuje lidová zbožnost,⁵⁰ protože charakterizuje mnohá společenství migrantů. Kromě vědomí o tom, že je-li „správně zaměřena, hlavně evangelizační výchovou, má i četné kladné hodnoty“ (EN 48), je také nutné mít na paměti, že pro mnohé migranty je základním prvkem jejich spojení s církví původu a s vhodnými způsoby chápání a žití víry. Jde o uskutečnění hlubokého díla evangelizace a také o to, aby se místnímu katolickému společenství dala možnost seznámit se s některými formami zbožnosti migrantů, a tak je ocenit a pochopit. Z tohoto duchovního spojení se může také zrodit liturgie více prožívaná, úplnější a duchovně bohatší.

Totéž lze říci o spojení s různými východními katolickými církvemi. Posvátná liturgie sloužená v obřadu vlastní církve *sui iuris* je důležitá, protože chrání duchovní identitu katolických migrantů z Východu, jakož i užívání jejich jazyka v posvátných náboženských úkonech.⁵¹

⁴⁹ JAN PAVEL II., Apoštolský list o svěcení dne Páně *Dies Domini*, č. 53. Praha : Zvon, 1998; srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU, *Direttorio per le celebrazioni domenicali in assenza del Sacerdote Christi Ecclesia* [Direktář pro slavení nedělních bohoslužeb v nepřítomnosti kněze *Christi Ecclesia* – pozn. překl.], č. 18–50. In: EV 11 (1988–1989), s. 452–468 a Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími, č. 4 a 7. Praha : ČBK, 2001.

⁵⁰ Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Direktář. Lidová zbožnost a liturgie. Směrnice a zásady*, Città del Vaticano, 2002. (Překlad se připravuje) a MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Fede e inculturazione* [Věra a inkulturace – pozn. překl.], III. část, *Problemi attuali di inculturazione* [Aktuální problémy inkulturace – pozn. překl.], č. 2–7. In: EV 11 (1988–1989), s. 876–878.

⁵¹ Srov. II. Vatikánský koncil, Dekret o katolických východních církvích *Orientalium Ecclesiarum*, č. 4 a 6. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha : Zvon, 1995.

47. Díky zvláštním podmínkám života migrantů musí pastore, stále ve vztahu k liturgii, dávat prostor rodině chápané jako „domácí církev“, modlitbě ve společenství, rodinným biblickým skupinám a dopadu liturgického roku na rodinu (srov. EEu 78). Pozornost si zaslouží také formy rodinných požehnání doporučované v *Benedikcionálu*.⁵²

Kromě toho jsme dnes svědky obnovené snahy zapojit rodiny do pastore svátostí, která může dát křesťanským komunitám novou vitalitu. Mnozí mladí lidé (srov. PaG 53) i dospělí tím odhalují význam a hodnotu vedení, které jim pomáhá rozněcovat jejich víru a křesťanský život.

48. Zvláštní nebezpečí pro víru navíc pochází z dnešního náboženského pluralismu, chápaného jako náboženský relativismus a synkretismus. Abychom ho zažehnali, je nutné připravovat nové pastorační iniciativy, které umožní odpovídajícím způsobem čelit tomuto jevu, jenž společně s problémem bujení sekt se zdá být jedním z nejtěžších pastoračních problémů dnešní doby.⁵³

Katoličtí migranti

49. Ve vztahu ke katolickým migrantům církev pamatuje na specifickou pastoreci danou růzností jazyka, původu, kultury, rasy a tradice nebo příslušností k určité církvi *sui iuris* s vlastním obřadem. Tyto faktory často brzdí plné a rychlé včlenění migrantů do místních

⁵² Srov. *Benedikcionál*. Praha : ČBK, liturgická komise, 1994.

⁵³ Srov. Poselství 1991. In: OR, 15. srpna 1990, s. 5; SEKRETARIÁTY PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ, PRO NEKŘESŤANY A PRO NEVĚŘÍCÍ a PAPEŽSKÁ RADA PRO KULTURU (připravily k tisku). *Il fenomeno delle sette o Nuovi Movimenti Religiosi: sfida pastorale* [Fenomén sekt nebo nových náboženských hnutí: pastorační výzva – pozn. překl.], Città del Vaticano, 1986 a *Sette e Nuovi Movimenti Religiosi: Testi della Chiesa Cattolica* [Sekty a nová náboženská hnutí: Texty katolické církve – pozn. překl.], (1986–1994), (a cura del Gruppo di Lavoro sui Nuovi Movimenti Religiosi /připraveno k tisku pracovní skupinou, která se zabývá novými náboženskými hnutími – pozn. překl./), Città del Vaticano, 1995. Ohledně „New Age“ srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO KULTURU a PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG, *Ježíš Kristus, nositel živé vody. Křesťanské zamyšlení nad New Age*. Praha : ČBK, 2003.

územních farností a je třeba je mít na zřeteli při zřizování farností nebo vlastní hierarchie pro věřící určité církve *sui iuris*. K mnohým vykořeněním (ze země původu, rodiny, jazyka atd.), kterým vystěhování člověka násilně podrobuje, by se nemělo přidávat také vykořenění z obřadu nebo z náboženské identity migranta.

50. Vytvářejí-li imigranti početnější a homogennější skupiny, jsou povzbuzováni k udržení vlastní specifické katolické tradice. Proto je potřebná snaha zajistit organizovanou formu náboženské služby kněžími stejného jazyka, kultury a obřadu, jako jsou imigranti, s výběrem nejvhodnější právníkové formy z těch, které uvádí CIC a CCEO.

V každém případě bude třeba stále dostatečně zdůrazňovat nutnost hlubokého společenství mezi misii zřízenými z důvodu odlišnosti jazyka nebo ritu a územními farnostmi a bude důležité rozvíjet činnost, která by směřovala k vzájemnému poznání, přičemž by využívala všechny příležitosti nabízené řádnou pastorační péčí, aby do života farnosti zapojila také imigranty (srov. EEu 28).

Jestliže by byl jejich počet natolik nepatrný, že by neumožnil specifickou organizovanou náboženskou službu, místní církve, do níž migranti přicházejí, jim má pomoci překonávat obtíže způsobené vykořeněním z původního společenství i velké těžkosti se začleněním do společenství, kam přicházejí.

V centrech s menším počtem imigrantů se jako zvláště cenná jeví systematická katechetická a liturgická formace vedená pastoračními pracovníky, řeholníky a laiky v úzké spolupráci s kaplanem/ misionářem (srov. EEu 51, 73 a PaG 51).

51. Zde je třeba připomenout nutnost specifické pastorační péče o zahraniční techniky, odborníky a studenty prozatímně žijící v zemích povětšinou muslimských nebo v zemích jiného náboženství. Odkázání sami na sebe a bez duchovního vedení se místo toho, aby vydávali křesťanské svědectví, mohou stávat příčinou mylných úsudků o křesťanství. To říkáme nezávisle na dobrém vlivu tisíců křesťanů v těchto zemích, kteří zde vydávají dobré svědectví, nebo na návratu dřívějších migrantů jiných náboženství ze silně katolických oblastí do zemí původu s křesťanskou menšinou.

Katoličtí migranti východního obřadu

52. Zvláštní pastorační péči dnes zasluhují stále početnější katoličtí migranti východního obřadu. V tomto směru připomínáme především právní povinnost zachovávat všude – je-li to možné – jejich obřad, chápáný jako liturgické, teologické, duchovní a disciplinární dědictví (srov. CCEO, kán. 28, § 1 a PaG 72).

V důsledku toho, „i když jsou svěřeni do péče hierarchy nebo faráře jiné církve *sui iuris*, zůstávají stále členy vlastní církve *sui iuris*“ (CCEO, kán. 38); dokonce ani zvyklost, byť i dlouhodobá, přijímat svátosti podle obřadu jiné církve *sui iuris* (v CIC), nemá za následek včlenění do této církve (CIC, kán. 112, § 2). Je zakázáno „měnit obřad bez dovození Apoštolského stolce“ (CCEO, kán. 32 a CIC kán. 112, § 1).

Katoličtí migranti východního obřadu mají právo a povinnost zachovávat vlastní obřad, ale mají také právo účastnit se aktivně liturgických obřadů jakékoliv jiné církve *sui iuris*, tedy také církve latinského obřadu, podle předpisů liturgických knih (srov. CCEO, kán. 403, § 1).

Hierarchy musí pečovat také o to, aby ti, kteří se často stýkají s věřícími jiného obřadu, tento obřad poznali a ctili (srov. CCEO, kán. 41), a musí bdít nad tím, aby se nikdo necítil omezen ve své svobodě z důvodu jazyka nebo obřadu (srov. CCEO, kán. 588).

53. II. vatikánský koncil (CD 23) stanovil, že „tam, kde jsou věřící jiného obřadu, má diecézní biskup pečovat o jejich duchovní potřeby, buď prostřednictvím kněží, nebo farností tohoto ritu, či prostřednictvím biskupského vikáře, který je vybaven příslušnými pravomocemi a v případě potřeby také biskupským svěcením, anebo sám biskup také může vykonávat službu ordináře pro různé rity.“ Kromě toho „může biskup ustanovit jednoho nebo více biskupských vikářů. Ti mají už ze samého práva (...) pro věřící určitého ritu takovou pravomoc, jakou všeobecné právo přiznává generálnímu vikáři“ (CD 27).

54. Shodně s tím, co říká koncil, stanovuje CIC (kán. 383, §2), že diecézní biskup, „má-li ve své diecézi věřící různého obřadu, postará

se o jejich duchovní potřeby prostřednictvím kněží nebo farností toho obřadu nebo ustanovením biskupského vikáře.“ Ten podle kán. 476 CIC „má řádnou pravomoc, kterou obecné právo uděluje generálnímu vikáři“ také ve vztahu k věřícím daného obřadu. CIC po vyhlášení územního principu farnosti stanovuje, že „kde je to však vhodné, zřídí se osobní farnosti podle obřadu.“ (kán. 518)

55. Bude-li se postupovat tímto způsobem, budou takové farnosti právně tvořit integrální součást diecéze latinského obřadu a faráři daného obřadu budou členy diecézního kněžstva biskupa latinského obřadu. Je však třeba poznamenat, že ačkoliv se věřící aplikací výše zmíněných kánonů ocitnou pod jurisdikcí biskupa latinského obřadu, je vhodné, aby před zřízením osobních farností nebo ustanovením nějakého kněze jako asistenta, faráře nebo přímo biskupského vikáře vstoupili do dialogu jak s Kongregací pro východní katolické církve, tak i s příslušnou hierarchií, zvláště s patriarchou.

Zde je nutné připomenout také ustanovení CCEO (kán. 193, § 3), že pokud eparchiální biskupové „ustanovují tento typ kněží, farářů nebo vikářů pro péči o věřící křesťany patriarchátních církví,“ mají „navázat kontakt s příslušnými patriarchy, a jsou-li svolní, mají jednat na základě vlastní autority a informovat o tom co nejdříve Apoštolský stolec; jestliže se ale patriarchové z jakéhokoliv důvodu neshodnou, je záležitost postoupena Apoštolskému stolci.“⁵⁴ Ačkoliv v CIC takové výslovné opatření chybí, analogicky by mělo platit také pro diecézní biskupy latinského obřadu.

Migranti jiných církví a církevních společenství

56. Rovněž stále početnější přítomnost křesťanských přistěhovalců, kteří nejsou v plném společenství s katolickou církví, nabízí místním církvím nové možnosti žít ekumenické bratrství v konkrétnosti každodenního života a uskutečňovat, vzdálení od povrchního irénismu a proselytismu, větší vzájemné pochopení mezi církvemi a církevními společenstvími. Je třeba mít ducha apoštolské lásky, který na jed-

⁵⁴ Ohledně nařízení o koordinaci různých obřadů na jednom území srov. CCEO, kán. 202, 207 a 322.

né straně ctí svědomí druhých a uznává dobra, která v nich nalézají, ale může také očekávat okamžik, kdy se má stát nástrojem hlubšího setkání mezi Kristem a bratrem. Věřící katolíci totiž nesmějí zapomínat, že také přijetí bratří do plného společenství s církví je službou a znamením velké lásky.

V každém případě, „pokud kněží, duchovní či společenství, jež nejsou v plném společenství s katolickou církví, nemají místo či liturgické objekty potřebné pro důstojné slavení svých náboženských obřadů, diecézní biskup jim může dovolit použít kostel nebo katolickou budovu, a také jim zapůjčit vše potřebné pro jejich bohoslužbu. Za podobných okolností jim může být povoleno vykonat pohřeb či bohoslužbu na katolickém hřbitově.“⁵⁵

57. Je třeba zde také připomenout oprávněnost toho, aby nekatolíci za daných okolností přijímali eucharistii společně s katolíky, jak to potvrzuje také nedávná encyklika *Ecclesia de Eucharistia*. Vždyť „jestliže v žádném případě není legitimní koncelebrovat, chybí-li plné společenství, nastává totéž vzhledem k vysluhování eucharistie za zvláštních okolností jednotlivým osobám, náležejícím do církvi nebo církevních společenství, jež nejsou v plném společenství s katolickou církví. V tomto případě je totiž cílem postarat se v těžké duchovní nouzi o věčnou spásu jednotlivých věřících a ne uskutečňovat vzájemné společenství, což je nemožné do té doby, dokud nebudou plně navázány viditelné svazky církevního společenství. V tomto smyslu postupoval II. vatikánský koncil, když určil, jak se zachovat vůči východním křesťanům, kteří v dobrém úmyslu jsou odděleni od katolické církve, sami žádají přijetí eucharistie od katolického kněze a jsou dobře připraveni (srov. OE 27). Tento způsob jednání pak schválily oba kodexy, v nichž se s patřičnými úpravami bere v úvahu situace jiných, nikoli východních křesťanů, kteří nejsou v plném společenství s katolickou církví (srov. CIC, kán. 844, § 3–4 a CCEO, kán. 671, § 3–4).“⁵⁶

⁵⁵ PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ, *Direktář k provádění ekumenických principů a norem*, č. 137. Praha : ČBK, 1995.

⁵⁶ JAN PAVEL II., Encyklika o eucharistii a jejím vztahu k církvi *Ecclesia de Eucharistia*, č. 45. Praha : Karmelitánské nakladatelství, 2003. Svatý otec se odvo-

58. V každém případě se má brát zvláštní vzájemný ohled na příslušná nařízení, jak je doporučováno v *Direktáři k provádění ekumenických principů a norem*: „Je třeba, aby katolíci prokazovali upřímný respekt liturgické a svátostné disciplíně jiných církví a církevních společenství; ty by zase měly stejně respektovat disciplínu katolickou.“⁵⁷

Taková nařízení a „ekumenismus každodenního života“ (PaG 64) nebudou v případě migrantů bez blahodárných účinků. Významnými okamžiky ekumenického úsilí se budou moci v každém případě stávat velké liturgické svátky různých vyznání, tradiční světové dny míru, dny migrantů a uprchlíků a týden modliteb za jednotu křesťanů.

Migranti jiných náboženství obecně

59. V poslední době v zemích s dávnou křesťanskou tradicí stále více roste přítomnost přistěhovalců jiných náboženství, kterým jsou určena různá prohlášení magisteria a zvláště encyklika *Redemptoris missio*⁵⁸, jakož i instrukce *Dialogo e Annuncio*⁵⁹.

Také pro přistěhovalce nekřesťany se církev angažuje v humanitární pomoci a ve svědectví lásky, které má už samo o sobě evangelizační hodnotu a je schopno otevřít srdce výslovnému hlásání evangelia, uskutečňovanému s náležitou křesťanskou rozvahou a úplným respektováním svobody. Migrantům odlišného náboženství je třeba

lává na encykliku *Ut unum sint* a potvrzuje tak pro katolíky, že „mohou v určitých případech a za zvláštních okolností k těmto svátostem udělovaným služebníky církví, v nichž jsou tyto svátosti platné, přistupovat také katolíci.“ (č. 46. In: JAN PAVEL II., Encyklika o ekumenickém úsilí *Ut unum sint* z 25. května 1995. Praha : Zvon, 1995) „Je třeba dobře hledět na tyto podmínky, které nelze obejít, i když se jedná o zvláštní případy, protože odmítnutí jedné či více pravd víry o těchto svátostech, mezi nimi také nezbytnosti služebního kněžství k jejich platnosti,“ znamená, že „katolický věřící nebude moci obdržet přijímání v komunitě, jíž chybí platná svátost kněžského svěcení.“ (EE 46)

⁵⁷ PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ, *Direktář k provádění ekumenických principů a norem*, č. 107. Praha : ČBK, 1995.

⁵⁸ Srov. RMi 37b, 52, 53, 55–57. Praha : Zvon, 1994.

⁵⁹ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG A KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ, Istruzione *Dialogo e Annuncio* [Instrukce. Dialog a hlásání – pozn. překl.], č. 42–50 In: AAS 84 (1992), s. 428–431.

pomáhat, nakolik je to možné, aby uchovávali transcendentní rozměr života.

Církev je tedy vyzývána, aby s nimi vstoupila, „do dialogu, (který) musí být veden a realizován s přesvědčením, že církev je řádnou cestou spásy a že jedině ona sama má plnost prostředků spásy“ (RMi 55; srov. také PaG 68).

60. To vyžaduje, aby katolická společnost, která migranty přijímá, ještě více ocenila svou identitu, přezkoumala svou věnost Kristu, znala dobře obsah víry, znovu objevila misijní poslání, a tak se angažovala pro svědectví o Kristu, Pánu, a o jeho evangeliu. To je nutný předpoklad k připravenosti pro jednoduchý, otevřený a uctivý dialog se všemi, který nemá být ani prostoduchý, ani nepřipravený (srov. PaG 64 a 68).

Úkolem křesťanů je zvláštním způsobem pomáhat přistěhovalcům, aby se začlenili do sociální a kulturní sítě země, která je hostí, a přijali její občanské zákony (srov. PaG 72). Křesťané jsou vyzýváni k tomu, aby především svědectvím života zpochybňovali určité hodnoty uznávané v průmyslových a bohatých zemích (materialismus a konzumismus, morální relativismus a náboženský indiferentismus), které by mohly otrást náboženským přesvědčením přistěhovalců.

Přejeme si také, aby takovéto úsilí ve prospěch migrantů nevynakládali pouze jednotliví křesťané nebo tradiční podpůrné organizace, ale aby se stalo součástí obecného programu církevních hnutí a laických asociací (srov. CfL 29).

Čtyři zvláštní upozornění

61. Abychom se vyvarovali neporozuměním a zmatkům, a s ohledem na náboženské rozdíly, které vzájemně uznáváme, z důvodu úcty k vlastním posvátným místům a také k náboženství druhého nepokládáme za vhodné, aby se katolické prostory – kostely, kaple, obřadní síně, místa vyhrazená zvláštním aktivitám pro evangelizaci a pastorační – dávaly k dispozici příslušníkům nekřesťanských náboženství, ani aby se užívaly k prosazování požadavků vznášených k veřejné autoritě. Naopak prostory společenského typu – pro volný

čas, hru a společenský život – by mohly a měly při respektování pravidel, kterými je třeba se v takových prostorách řídit, zůstávat otevřené osobám jiných náboženství. Společenské sblížení, které se tam odehraje, je příležitostí pro podporu integrace nově příchozích a pro přípravu kulturních zprostředkovatelů schopných přispívat k překonávání kulturních a náboženských bariér, a tím i k podpoře náležitého vzájemného poznání.

62. Katolické školy (srov. EEu 59 a PaG 52) se nesmějí zříkat své osobité charakteristiky a vlastního křesťanský orientovaného výchovného plánu, ani když jsou do nich přijímány děti migrantů jiného náboženství.⁶⁰ O tom je třeba jasně informovat rodiče, kteří by tam chtěli zapsat své děti. Zároveň žádné dítě nesmí být nuceno k účasti na katolické liturgii nebo k tomu, aby provádělo gesta v rozporu s jeho vlastním náboženským přesvědčením.

Kromě toho mohou rozvrhem předepsané hodiny náboženství, jsou-li prováděny v souladu s charakterem školy, svobodně sloužit žákům k poznání víry odlišné od jejich. V těchto hodinách mají být všichni vychováni k úctě – bez upadání do relativismu – k osobám jiného náboženského vyznání.

63. Od sňatků mezi katolíky a nekřesťanskými migranty je třeba odrazovat, i když různou mírou podle náboženství každého, s výjimkami zvláštních případů podle norem CIC a CCEO. Je třeba totiž připomínat slovy papeže Jana Pavla II., že „v rodinách, kde jsou oba manželé katolíci, je jednodušší, aby sdíleli svou víru s dětmi. Přestože s vděčností uznáváme smíšená manželství, kde se s úspěchem podporuje víra jak manželů, tak i dětí, synoda povzbuzuje pastorační snahy směřované k podpoře sňatků mezi osobami stejné víry.“⁶¹

⁶⁰ Ve školách, které nabízejí také stravování, je třeba brát zřetel na stravovací pravidla žáků, pokud rodiče neprohlásí, aby se ho zřekli. Škola musí kromě toho podporovat chvíle dialogu o společné aktivitě mezi rodiči včetně těch, kteří přísluší k jiným náboženstvím.

⁶¹ JAN PAVEL II., Esortazione Apostolica postsinodale *Ecclesia in Oceania* [Posynodální apoštolská exhortace *Ecclesia in Oceania* – pozn. překl.], č. 45. In: AAS 94 (2002), s. 417–418.

64. Ve vztazích mezi křesťany a stoupenci jiných náboženství je velmi důležitý princip vzájemnosti, chápaný nikoliv pouze jako postoj vyžadující, ale jako vztah založený na vzájemné úctě a spravedlnosti v právně náboženských jednáních. Vzájemnost je také postojem srdce a ducha, který nás uschopňuje k tomu, abychom žili společně a všude v rovnosti práv a povinností. Zdravá vzájemnost každého pobízí, aby se stal „ochráncem“ práv menšin tam, kde je jeho náboženské společenství ve většině. V tomto případě myslíme také na početné křesťanské migranty v zemích s nekřesťanskou většinou obyvatelstva, kde se právo na náboženskou svobodu silně omezuje nebo porušuje.

Migranti muslimové

65. V této souvislosti se dnes zvláště v některých zemích ukazuje vzrůstající tendence přítomnosti muslimských přistěhovalců, k nimž se rovněž obrací péče Papežské rady pro pastorační migraci a lidí na cestách.

II. vatikánský koncil v tomto ohledu nabádá k zaujetí evangelního postoje a vyzývá k očištění paměti od neporozumění z minulosti, k pěstování společných hodnot a k vyjasnění a respektování různosti bez odmítání křesťanských principů.⁶² Katolická společenství jsou vyzývána k rozlišování. Je třeba umět rozlišovat v nauce, náboženských praktikách a v morálních zákonech islámu to, co je možné sdílet, od toho, co sdílet možné není.

66. Víra v Boha, milosrdného Stvořitele, každodenní modlitba, půst, almužna, pout', askeze k ovládání vášní, boj proti nespravedlnosti a utlačování, to jsou společné hodnoty přítomné také v křesťanství, ovšem s různými vyjádřeními nebo projevy. Vedle těchto shod existují také rozdíly, z nichž některé se týkají legitimního přínosu moderní doby. Se zvláštní úctou k lidským právům toužíme po tom, aby si naši muslimští bratři a sestry stále více uvědomovali, že je nezbyt-

⁶² Srov. II. Vatikánský koncil, Deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím *Nostra aetate*, č. 1–3, 5. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha : Zvon, 1995 a také EEu 57.

né zachovávání základních svobod, nedotknutelných práv člověka, stejné důstojnosti ženy a muže, demokratického principu ve vládě lidu a zdravého laického charakteru státu. Je třeba také dosáhnout souladu mezi pohledem víry a správnou autonomií stvoření.⁶³

67. V případě žádosti o sňatek ženy katoličky s muslimem – přičemž zůstává v platnosti to, co je vyjádřeno v článku 63, přestože se bere zřetel na místní pastorační hodnocení – je třeba z důvodu některých bolestných zkušeností vykonat zvláště důkladnou a hlubokou přípravu, během níž budou snoubenci vedeni k poznání a vědomému „přijetí“ hlubokých kulturních a náboženských rozdílů, kterým je třeba čelit jak ve vztahu mezi nimi, tak i ve vztahu k rodinám a k prostředí původu muslimské strany, kam se možná po nějaké době setrvání v cizině vrátí.

V případě úředního zápisu sňatku na konzulátu islámského státu se musí katolická strana vyvarovat prohlášení nebo podepsání dokumentů obsahujících *shahada* (vyznání muslimské víry).

Sňatky mezi katolíky a muslimy, jsou-li navzdory všemu uzavírány, budou vyžadovat kromě kanonické dispense i podporu katolického společenství před svatbou i po ní. Jednou z důležitých služeb různých sdružení, dobrovolníků a katolických poradců bude tedy pomoc těmto rodinám ve výchově dětí a případně v podpoře méně chráněné strany v muslimské rodině, kterou je žena, v poznávání a naplňování jejích práv.

68. Ve věci křtu dětí – jak je známo – jsou normy těchto dvou náboženství silně v protikladu. Problém musí tedy být během přípravy na manželství jasně nastolen a katolická strana se musí zavázat k tomu, co církve žádá.

Konverze a žádost o křest dospělých muslimů vyžaduje také uvážení pozornost, jak z důvodu zvláštního charakteru muslimského náboženství, tak i kvůli důsledkům, které z toho vyplývají.

⁶³ Srov. také SEKRETARIÁT PRO NEKŘESŤANY, *L'atteggiamento della Chiesa di fronte ai seguaci di altre religioni* [Postoj církve ke stoupencům jiných náboženství – pozn. překl.], č. 32 : OR, 11.–12. června 1984, s. 4.

Mezináboženský dialog

69. Dnešní nábožensky stále více různorodé společnosti, což je také důsledkem přílivu migrantů, vyžadují od katolíků jasnou ochotu k opravdovému mezináboženskému dialogu (srov. PaG 68). Za tímto účelem musí být pro věřící i samotné pastorační pracovníky v místních církvích zajištěna důkladná formace a informovanost ohledně ostatních náboženství, což je třeba kvůli rozptýlení předsudků, překonání náboženského relativismu a překonání uzavřenosti a neoprávněného strachu, které brzdí dialog, staví bariéry a vyvolávají násilí a nepochopení. Místní církve mají pečovat o zařazení takovéhoto formace do výchovných programů v seminářích, školách a farnostech.

Dialog mezi náboženstvími však nesmí být chápán pouze jako hledání společných bodů, abychom spolu budovali mír, ale především jako příležitost pro znovuzískání společných dimenzí uvnitř vlastních společenství. Máme na mysli modlitbu, půst, základní povolání člověka, otevřenost k transcendentnu, uctívání Boha a solidaritu mezi národy.⁶⁴

Přesto se nesmíme zříkat hlásání spásy v Kristu, jediném prostředníku mezi Bohem a lidmi, hlásání podle okolností explicitního nebo implicitního, k němuž směřuje veškerá činnost církve, takže ani bratrský dialog, ani výměna a sdílení „lidských“ hodnot nemohou umenšit snahu církve evangelizovat (srov. RMi 10–11 a PaG 30).

⁶⁴ Srov. *Poselství papeže Jana Pavla II. k LXXVIII. Světovému dni uprchlíků 2002*, č. 3. Praha : ČBK, 2002.

PRACOVNÍCI PASTORACE SPOLEČENSTVÍ

Církve, ze kterých lidé odcházejí, a ty, které je přijímají

70. Aby pastorece migrantů byla pastorací společenství (tj. taková, která vychází z ekleziologie společenství a směřuje ke spiritualitě společenství), je nezbytné, aby se mezi církvemi, z nichž lidé odcházejí, a církvemi, které migranty přijímají, vytvořila intenzivní spolupráce, jež se rodí na prvním místě ze vzájemné informovanosti o tom, co je společným zájmem této pastorece. To je nemyslitelné bez dialogu o problémech týkajících se tisíců migrantů a bez soustavné frontace, rovněž formou pravidelných setkání.

Pro lepší koordinaci všech pastoračních aktivit ve prospěch imigrantů mají biskupské konference svěřit tuto úlohu komisi k tomu určené a jmenovat jejího národního ředitele; ta bude řídit příslušné diecézní komise. V případě, že není možné ustanovit takovou komisi, bude koordinace pastorační péče o migranty svěřena alespoň jednomu biskupovi, pověřenému nebo ustanovenému. Tak bude zřejmé, že duchovní péče o osoby daleko od domova je závazkem církve a úkolem pastorece, který nemůže být ponechán pouze na velkomyslnosti jednotlivců, kněží, zasvěcených osob nebo laiků, ale musí být také materiálně podporován místními církvemi (srov. PaG 45).

71. Biskupské konference rovněž mají svěřit katolickým univerzitním fakultám ve své oblasti úkol prohlubovat znalosti různých aspektů migrace, aby to bylo ve prospěch konkrétní pastorační služby migrantům. S ohledem na to se mohou zařazovat také povinné kurzy teologické specializace.

Také v seminářích nesmí chybět formace, která se zabývá fenoménem migrace, jenž má dnes již celosvětový charakter. „Univerzity a semináře mají, v rámci svobodné volby týkající se obsahu a metodologie, nabízet studium základních témat, jako např. různé formy

migrace (konečné nebo sezónní, mezinárodní nebo v rámci jednoho státu), důvody a následky přesunů, zásady vhodné pastorační péče, studium papežských dokumentů a dokumentů místních církví.⁶⁵

Jako hodnotný materiál pro výuku problematiky migrace mohou v každém případě alespoň pro začátek sloužit „*Quaderni universitari*“ Papežské rady (dříve Papežské komise) pro pastorační migrantů a lidí na cestách, spolu s časopisem (*People*) *on the move*, stejně jako související uveřejněné dokumenty magisteria.⁶⁶

Posynodální apoštolská exhortace *Pastores dabo vobis* pak výslovně připomíná, že pastorační zkušenosti seminaristů musí být zaměřené také na kočovníky a migranty.⁶⁷

72. Taktéž každoroční oslavy *Světového dne (nebo týdne) uprchlíků* budou příležitostí ke stále naléhavějšímu nasazení a horlivé pozornosti k specifickému tématu, vyhlášenému Nejvyšším pastýřem církve ve zvláštním poselství. Papežská rada pro pastorační migrantů a lidí na cestách navrhuje, aby tyto oslavy probíhaly na celém světě k pevně stanovenému datu, což pomáhá prožívat společně před Bohem – a také ve stejném období – den modlitby, činnosti a oběti ve prospěch migrantů a uprchlíků.

Kromě zmíněného světového dne zvýší význam této tematiky také každoroční setkání biskupa/eparchy se zástupci etnických skupin přítomných v diecézi/eparchii, a to pokud možno v katedrále. Tato událost se již na mnoha místech slaví jako „svátek národů“.

⁶⁵ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, Lettera circolare, *Il fenomeno della mobilità*, agli Ordinari diocesani e ai Rettori dei loro seminari sulla pastorale della mobilità umana nella formazione dei futuri sacerdoti [Okružní list. *Fenomén migace* diecézním ordinářům a rektorům seminářů o pastorační lidského stěhování ve formaci budoucích kněží – pozn. překl.] (1986), *Annesso*, č. 3. In: EV 10 (1986–87), s. 14.

⁶⁶ *Tamtéž*, č. 4.

⁶⁷ Srov. JAN PAVEL II., Posynodální apoštolská adhortace o výchově kněží v současných podmínkách *Pastores dabo vobis* z 25. března 1992, č. 58. Praha : Zvon, 1993.

Národní koordinátor kaplanů/misionářů

73. Mezi pastoračními pracovníky, kteří slouží migrantům, hraje významnou roli národní koordinátor, který je ustanoven spíše jako pomoc kaplanům/misionářům určitého jazyka nebo národnosti než pro samotné migranty a který je rovněž výrazem především církve *ad quam* ve prospěch samotných kaplanů/misionářů, i když není považován za jejich zástupce. Je ustanoven ke službě kaplanům/misionářům, kteří obdrží „prohlášení o způsobilosti“ – tedy reskript vydaný biskupskou konferencí *a qua* (srov. DPMC 36,2) – v zemích s velkým počtem migrantů určité národnosti.

74. Ve vztahu ke kaplanům/misionářům vykonává národní koordinátor funkci bratrského dohledu, moderace a spojení jednotlivých komunit. Nemá ovšem přímé kompetence vůči migrantům, kteří jsou ve smyslu trvalého nebo přechodného bydliště podřízeni jurisdikci ordinářů/hierarchů místních církví nebo eparchií. Nemá ani právní moc nad kaplany/misionáři, kteří, co se týká výkonu jejich úřadu, spadají pod místního ordináře/hierarchu, od něhož získávají příslušné pravomoci. Národní koordinátor má tedy působit v úzkém vztahu s národními a diecézními řediteli pastore migranťů.

Kaplan/misionář migrantů

75. Na základě dřívějších církevních dokumentů⁶⁸ souvisejících s tímto tématem zde chceme zdůraznit především nezbytnost zvláštní přípravy pro specifickou pastorační migranťů (srov. PaG 72), která vyžaduje skutečný misijní rozměr a má zřejmý duchovní cíl. Tato příprava probíhá ve společenství s místním ordinářem/hierarchou země, ze které migranti přicházejí, a pod jeho odpovědností.

⁶⁸ Pro definici „misionáře“ nebo „kaplana“ srov. DPMC 35. Nový CIC užívá jednoduše slovo *kaplan* (srov. kán. 564–572). Co se týká zvláštního cíle této misionářské aktivity srov. AG 6; pro nutnost mandátu ze strany církve srov. DPMC 36; pro příjemce, tedy migranty, srov. DPMC 15 a již zmíněný okružní list *Chiesa e mobilità umana*, č. 2. In: cit. m., 358. O koncepci pastore migranťů srov. DPMC 15.

76. V tomto kontextu je nutné říci, že „složitost a zrychlený vývoj, který zaznamenává fenomén migrace, ukazuje pro pastorační orientaci nutnost činnosti komplementárních institucí určených ke sledování těchto fenoménů a k jejich objektivnímu zhodnocení. Jedná se o pastorační centra pro etnické skupiny, ale především o studijní centra, která shromažďují podklady nutné k provádění a k oživení pastorace“ (CMU 40). Tyto výzkumy by měly mít vliv na seminární studia nebo na studia ve formačních institutech a v pastoračních centrech a měly by být přímo využívány pro přípravu osob činných v pastoraaci migrantů.

77. Být kaplanem/misionářem migrantů *eiusdem sermonis* (téhož jazyka) ovšem neznamená uzavřít se do hranic jediného, výhradního národního způsobu života a vyjadřování víry. Jestliže je na jedné straně nutné zdůraznit potřebu specifické pastorace, založené na nutnosti předávat křesťanské poselství na základě kultury, která odpovídá formaci a oprávněným požadavkům příjemce, na druhé straně je také nutné znovu potvrdit, že takováto specifická pastorace vyžaduje otevření se novému světu a snahu migrantů začlenit se do něj až po jejich plnou účast na životě diecéze.

Kaplan/misionář musí být na této cestě mostem, který sblížíve společenství migrantů s tím, které je přijímá. Je s nimi, aby budoval církve ve společenství především s diecézním biskupem/eparchou a spolubratry kněžími, zvláště faráři, kteří vykonávají stejnou pastorační službu (srov. DPMC 30,3). Proto je nutné, aby znal a dokázal oceňovat kulturu prostředí, ve kterém je povolán vykonávat svoji službu, aby ovládal jazyk, uměl vést dialog se společností, ve které žije, a vedl druhé k úctě a respektu k hostitelské zemi až po lásku k ní a k její ochraně. Kaplan/misionář migrantů tedy dobře ví, že i když zakládá svou pastoraaci na etnickém a jazykovém aspektu, musí se péče o migranty vyjadřovat i budováním církve, které je vlastní ekumenická a misionářská horlivost (srov. RMi 10–11; DPMC 30,2).

78. Osoby zodpovědné za pastoraaci migrantů proto budou muset být víceméně specialisty v mezikulturní komunikaci, což se však týká také místních osob zodpovědných za pastoraaci, neboť ti, kdo přicházejí ze zahraničí, nemohou takové kulturní zprostředkování uskutečňovat sami.

Hlavní úkoly pastoračního pracovníka v oblasti migrace budou tedy především:

- ochrana etnické, kulturní, jazykové a obřadové identity migrantů, neboť je pro něj nemyslitelná účinná pastorační činnost, která by nerespektovala a neoceňovala kulturní dědictví migrantů, jež musí přirozeně vstoupit do dialogu s místní církví a kulturou, aby mohlo odpovídat na nové výzvy;
- vedení na cestě správné integrace, která se vyvaruje kulturního ghetta a zároveň bojuje proti zjednodušené a prosté asimilaci migrantů s místní kulturou;
- vtělování misijního a evangelizačního ducha do sdílení poměrů a podmínek migrantů, spolu se schopností přizpůsobovat se a navazovat osobní kontakty v atmosféře jasného svědectví života.

Diecézní/eparchiální kněží jako kaplani/misionáři

79. Kaplany/misionáři mohou být diecézní/eparchiální kněží, kteří zůstávají obvykle inkardinováni ve vlastní diecézi/eparchii a odjedou do zahraničí, aby dočasně pečovali o migranty, nebo řeholní kněží. Oba, jak diecézní/eparchiální kněz, tak i řeholník však vykonávají stejné poslání, pouze s vlastními, rozdílnými a navzájem se doplňujícími povoláními.

Diecézní/eparchiální kněží, kteří vykonávají pastorační činnost v diecézi/eparchii, kde nejsou inkardinováni, mají být do ní integrováni, takže jsou plně součástí diecézního/eparchiálního kněžstva,⁶⁹ což je ostatně i situace kněží řeholních. Je proto třeba stále zdůrazňovat nutnost, aby kaplani/misionáři zůstali sjednoceni v bratrské svornosti, a to nejen s místním ordinářem/hierarchou, ale také s kněžími diecéze/eparchie, která je přijímá, především s faráři. K tomu může napomáhat účast na společných setkáních kněží a na diecézních/eparchiálních setkáních, stejně jako častá účast na studijních setkáních pro oblast sociálních, morálních, liturgických a pastoračních otázek, což jsou podmínky *sine qua non* pro vedení autentické pastorace ve vzájemné spolupráci, solidaritě a spoluodpovědnosti (srov. DPMC

⁶⁹ Srov. DPMC 37 a 42–43.

42). Jednota se bude muset projevovat i v činnosti, aby se tak napomáhala její účinnosti i mezi migranty a původním obyvatelstvem. Taková solidarita úmyslů a činů poskytne vynikající příklad přizpůsobivosti a spolupráce, čímž se dospěje ke vzájemnému poznání a respektu ke kulturnímu bohatství každého člověka.

Řeholní kněží, řeholní bratři a řeholní sestry pracující mezi migranty

80. Řeholní kněží, řeholní bratři a řeholní sestry měli vždy v pastorační péči o migranty hlavní úlohu, a proto církev vždy spoléhala a stále spoléhá na jejich přínos. V této souvislosti katolická komunita považuje řeholní povolání za zvláštní dar Ducha, který církev přijímá, uchovává a předává, aby dále rostl a rozvíjel se podle své vlastní dynamičnosti.⁷⁰ Tentýž Duch pak v průběhu dějin uvedl v život instituty, které mají svou vlastní organizaci a specifický úkol apoštolátu ve prospěch migrantů.⁷¹

V této souvislosti je nutno připomenout apoštolát řeholnic, které se často věnují pastorační péči mezi imigranty, s charismaty a specifickými a pastoračně velmi důležitými činnostmi. Především s přihlédnutím k posynodální apoštolské exhortaci *Vita consecrata* je třeba říci: „Budoucnost evangelizace, stejně jako všech druhů misijní práce, si není možné představit bez pomoci žen, zvláště žen zasvěcených.“ (č. 57) A dále: „Proto je naléhavě třeba podniknout konkrétní kroky, především otevřít ženám možnost účasti v různých oblastech života církve a na všech jeho stupních, zvláště tam, kde se vypracovávají různá rozhodnutí, která se jich bezprostředně dotýkají.“⁷²

⁷⁰ Srov. KONGREGACE PRO ŘEHOlnÍKY A SEKULÁRNÍ INSTITUTY a KONGREGACE PRO BISKUPY, Note direttive circa le mutue relazioni tra i Vescovi e i Religiosi nella Chiesa, *Mutuae relationes* [Směrnice ohledně vzájemných vztahů mezi biskupy a řeholníky v církvi *Mutuae relationes* – pozn. překl.], č. 11 a 12 : In: AAS 70 (1978), s. 480–481.

⁷¹ Srov. pozn. 13.

⁷² JAN PAVEL II., Posynodální apoštolská adhortace o zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě *Vita consecrata* z 25. března 1996, č. 58. Praha : Zvon, 1996; srov. EEu 42–43.

81. Kromě výše zmíněných i další instituty zasvěceného života jsou srdečně vyzývány k převzetí části této odpovědnosti, i když to není jejich specifický cíl. „Bude vždy vhodné a chvályhodné, aby se věnovaly duchovní péči o tuto kategorii věřících, a to zvláště v záležitostech, které nejlépe odpovídají jejich povaze a povolání“ (DPMC 53,2). To je konkrétní uplatnění koncilní směrnice, protože „řeholní instituty, které se nevěnují jen rozjímavému životu, mohou být vzhledem k naléhavým potřebám duší a k nedostatku diecézního duchovenstva biskupy přizvány, aby pomáhaly při různých pastoračních službách, ovšem s přihlédnutím k charakteru dotyčného institutu. Řeholní představení mají podle svých možností podporovat takovou činnost, také když jde o převzetí farností, třebaš jen dočasné“ (CD 35).

82. Jestliže jsou všechny instituty zasvěceného života vyzývány k tomu, aby ve své pastorači pamatovaly na fenomén migrace lidí, musí velkomyslně zvažovat možnost vyčlenění některých řeholníků a řeholnic pro péči na poli migrace. Mnohé jsou totiž schopny významně přispět k péči o migranty, protože mají k dispozici řeholníky s různorodou formací a pocházející z různých národů, kteří mohou relativně snadno přesídlit do země odlišné od jejich vlastní.

Z apoštolské exhortace *Evangelii nuntiandi* vyplývá, že právě řeholníkům se přikládá zvláštní role v oblasti migrace, neboť „jejich život je symbolem plné disponibility pro Boha, církve a bližní. Tak řeholníci nabývají zvláštní důležitosti ve spojitosti s povahou svého svědectví, které (...) má při evangelizaci prvořadý význam. Jejich tiché svědectví chudoby a vnitřní svobody, čistoty a ryzí prostoty, jakož i oddané poslušnosti, se může stát výzvou světu i samé církvi, ale zároveň i výmluvným způsobem hlásání evangelia, neboť je schopno hluboce zapůsobit i na nekřesťany dobré vůle, kteří jsou citliví k určitým hodnotám“ (EN 69).

83. Společná instrukce z 25. března 1987 týkající se pastoračních úkolů ve prospěch migrantů a uprchlíků, vydaná Kongregací pro řeholníky a sekulární instituty a Papežskou komisí pro pastorači me-

zi vystěhovalci a turisty, určená všem generálním představeným, zdůrazňuje právě tento pastoračně naléhavý požadavek.

Výzva zasvěceným osobám k zvláštnímu úsilí ve prospěch migrantů a uprchlíků nachází svůj hluboký původ v určitém souladu s niternými očekáváními těchto lidí, vykořeněných ze své země a náboženského života; jsou to často nevyjádřená očekávání chudých lidí bez jisté perspektivy, lidí na okraji společnosti, kteří mnohdy trpí neplněnou touhou po bratrství a společenství.

Obět člověka, který se dobrovolně rozhodl žít v chudobě, čistotě a poslušnosti, a solidarita s těmito lidmi spolu s poskytnutím podpory v nelehké situaci, jsou také svědectvím o hodnotách schopných vzbuzovat naději v tak smutných situacích (srov. č. 8). Všechny instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života zde tedy nacházejí naléhavou výzvu k obětavému rozšíření své činnosti o skutečný a opravdový misijní rozměr, který by měly zvažovat především řeholní kongregace se specifickým misionářským posláním.⁷³

84. Mnohé instituty zasvěceného života si dnes stále více uvědomují, že problém migrace více nebo méně apeluje na jejich charisma. Ale proto, aby se takováto připravenost ducha a výzvy učitelského úřadu proměnily v konkrétní úsilí, chceme všechny generální představené vyzvat k velkodušné spolupráci s pastoračními pracovníky mezi migranty a uprchlíky tím, že určí některé řeholníky a řeholnice k úkolům v této oblasti a celé řeholní společenství bude s nimi solidárně spolupracovat, např. tak, že pro tento účel přenechají k stálému nebo občasnému užívání případně nevyužité prostory svého institutu.

Ve svých oběžnících určených spolubratrům a spolusestrám a při setkáních mají představení čas od času věnovat pozornost naléhavosti problematiky migrantů a uprchlíků a upozorňovat na příslušné církevní dokumenty a slova papeže. Je možné připomínat toto téma i u příležitosti generálních nebo provinciálních kapitul a kurzů pro informaci i kurzů stálé formace. Také budoucí kněží by se měli alespoň

⁷³ Srov. KONGREGACE PRO ŘEHOVNÍKY A SEKULÁRNÍ INSTITUTY a PAPEŽSKÁ KOMISE PRO PASTORACI MEZI VYSTĚHOVALCI A TURISTY, *Lettera congiunta, A tutti i Religiosi e le Religiose del mondo* [Společný dopis všem řeholníkům a řeholnicím na světě – pozn. překl.]. In: *People on the move* 48 (1987), s. 163–166.

seznámit s možností přípravy na výkon svého úřadu nebo jeho části mezi migranty.⁷⁴

85. Pokud jde o konkrétní život řeholníků a řeholnic, kteří slouží migrantům, je třeba jako základní kritérium zdůraznit nutnost, byl aby řeholní život ochraňován a oceňován ve své inspiraci a ve svých zvláštních formách. Řeholní život je sám o sobě obrazem dokonalé lásky, charisma, jehož bohatství se vrací k prospěchu celého společenství.

Pastorace migrantů samozřejmě potřebuje řeholní společenství, ale je nutné, aby tato společenství mohla žít a pracovat při dodržování svých ustavujících norem a v souladu s nimi. Jak je zdůrazněno v *Mutuae relationes*: „V této době kulturního rozvoje a církevní obnovy je nutné, aby identita každého institutu byla zachována s takovou jistotou, aby bylo možné se vyvarovat nebezpečí nedostatečně vymezené situace, kvůli níž by řeholníci byli zapojováni do života církve způsobem nejasným a dvojznačným, aniž by se náležitě bral v úvahu zvláštní styl činnosti vlastní jejich povaze“ (MR 11).

Laici, laická sdružení a církevní hnutí ve službě migrantům

86. Laici, laická sdružení a církevní hnutí jsou i přes svá rozdílná charismata a služby také povoláni ke křesťanskému svědectví a také ke službě migrantům.⁷⁵ Zvláště máme na mysli pastorační asistenty a katechety, animátory společenství mládeže nebo dospělých, světa práce a sociálních nebo charitativních služeb (srov. PaG 51).

V církvi, která pod vedením Ducha Svatého usiluje o to, aby byla plně misionářskou a služebnou, se klade důraz na úctu k darům všech. Z tohoto pohledu mají věřící laici oprávněnou autonomii, ale

⁷⁴ Srov. KONGREGACE PRO ŘEHOVNÍKY A SEKULÁRNÍ INSTITUTY a PAPEŽSKÁ KOMISE PRO PASTORACI MEZI VYSTĚHOVALCI A TURISTY, *Invito all'impegno pastorale per i Migranti e Rifugiati, Istruzione congiunta* [Společná instrukce. Výzva k pastoračnímu úsilí pro migranty a uprchlíky – pozn. překl.], č. 11. In: SCRIS *Informationes* 15 (1989), s. 183–184; srov. AG 20 a DPMC 52, 53 a 54.

⁷⁵ Srov. Poselství 1988, č. 3b. : OR 4. září 1987, s. 5; *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*, č. 4. Praha : ČBK, 2001 a EEu 41.

berou také na sebe typické služby, jako jsou např. návštěva nemocných, pomoc starým lidem, vedení mládežnických skupin a animace rodinných sdružení; úkoly v katechezi a profesionálně kvalifikačních kurzech, služby ve škole a administrativní úkoly a také služby při liturgii a v poradenských centrech, při modlitebních setkáních a meditaci Božího slova.

87. Další, ještě specifitější možnosti působení laiků mohou být v odborech a pracovním prostředí, v poradenství a práci na zákonech s cílem ulehčit spojení rodin migrantů a prosazování rovnosti práv a příležitostí. To se týká přístupu k základním hmotným statkům, k práci a mzdě, domovu a škole a účasti migranta na občanském životě společnosti (volby, sdružení, rekreační aktivity atd.).

V církevní oblasti se mohou navíc zvažovat možnosti zavedení zvláštního ministeria (bez svěcení) s úkolem oslovovat migranty a uprchlíky a postupně je uvádět do občanské i církevní společnosti nebo jim pomoci v jejich případném návratu do vlasti. V tomto směru by se měla zvláštní pozornost věnovat zahraničním studentům.

88. V této oblasti se i laikům doporučuje systematické vzdělávání (srov. PaG 51) zamýšlené nikoli jako pouhé předávání idejí a pojmů, ale především jako pomoc, přirozeně také intelektuální, k autentickému svědectví křesťanského života. Rovněž etnicko-jazyková společenství se mají stávat spíše vychovatelskými než organizačními centry a v narůstání této vize dostane prostor trvalá a systematická formace.

Křesťanské svědectví laiků při budování Božího království je jistě vrcholem ze souboru všech důležitých otázek, mezi které patří vztahy církve a světa, víry a života a lásky a spravedlnosti.

STRUKTURY MISIJNÍ PASTORACE

Jednota v mnohosti: problematika

89. Existuje mnoho důvodů, které vyžadují stále hlubší integraci specifické péče o migranty do pastorace v místních církvích (srov. DPMC 42), za něž je v první řadě odpovědný diecézní/eparchiální biskup. Tato integrace se ale musí dít v plné účtě k jejich odlišnosti a k jejich duchovnímu a kulturnímu dědictví, musí překonávat hranice uniformity (srov. PaG 65 a 72) a rozlišovat mezi územním charakterem duchovní péče a charakterem etnickým, jazykovým, kulturním a obřadovým.

V tomto kontextu jsou církve přijímající migranty povolány začleňovat do společenství konkrétní osoby a skupiny, které je vytvářejí, a mají spájet hodnoty všech, kdo jsou voláni, aby tvořili jednu skutečně katolickou církev. „Tak se v místní církvi uskutečňuje jednota v mnohosti, tedy taková jednota, která není uniformitou, ale harmonií, v níž jsou všechny oprávněné různosti zahrnuty do společného směřování k jednotě“ (CMU 19).

Tímto způsobem bude místní církev přispívat k zakládání nové společnosti v Duchu Letnic, v níž rozdílné jazyky a kultury už nebudou nepřekonatelnými překážkami jako po Babylonu, ale právě v této rozdílnosti bude možné vytvářet nový způsob komunikace a společenství (srov. PaG 65).

Pastorace migrantů se tak stává službou církve pro věřící jiného jazyka a kultury, než jsou jazyk a kultura hostitelské země, a zároveň zajišťuje zvláštní přínos zahraničních skupin k budování církve tak, aby byla znamením a nástrojem jednoty s cílem obnovy lidstva. Tuto vizi je třeba přijímat a prohlubovat také proto, aby nedocházelo k možnému napětí mezi farnostmi původního obyvatelstva a kaplanskými úřady pro migranty a mezi kněžími pocházejícími z původního obyvatelstva a kaplany/misionáři. V této souvislosti by se mělo

brát v úvahu klasické rozlišení mezi první, druhou a třetí generací migrantů, z nichž každá má své charakteristiky a specifické problémy.

90. Problém církevního začlenění migrantů dnes vyvstává především na dvou úrovních: na církevně-strukturální a teologicko-pastorační.

Celoplanetární ráz dnešního fenoménu migrace lidí s sebou dlouhodobě nese potřebu překonávání obvykle mono-etnické pastore, kterou se až dosud vyznačovaly jak zahraniční kaplanské služby/misie, tak i teritoriální farnosti hostitelských zemí, a to směrem k pastoraaci založené na dialogu a soustavné vzájemné spolupráci.

Pokud jde o kaplanské služby/misie odlišného jazyka a kultury, upozorňujeme, že obvyklý způsob *Missio cum cura animarum* byl v minulosti v podstatě vázán na přistěhovalectví dočasné nebo ve fázi uspořádávání. Pastorační aktivity ve prospěch společenství přistěhovačů, kteří se nacházejí v hostitelské zemi na rozdílné úrovni integrace, by už ale dnes neměly probíhat téměř výhradně tímto způsobem. Je proto nutné uvažovat o nových strukturách, které budou na jedné straně „stabilnější“, s následnou právní úpravou v místních církvích, a na druhé straně zůstanou flexibilní a otevřené k přistěhovalectví proměnlivému a dočasnému. Není to snadné, ale jak se zdá, právě to je dnešní výzva pro budoucnost.

Pastorační struktury

91. S ohledem na to, že sami migranti musí hrát v pastoraaci hlavní roli, je možné uvažovat o způsobech vhodných jak pro etnicko-jazykovou, tak pro společnou pastoraaci (srov. PaG 72).

Pro první oblast bychom zde rádi naznačili několik možností vývoje a struktury, přičemž začneme *Missio cum cura animarum*, klasickým schématem pro utvářející se společenství aplikovaným pro práci s ještě ne zcela ustálenými národními etnickými skupinami nebo skupinami určitého obřadu. Také v těchto kaplanských službách/misiích by se však měly stále více zdůrazňovat mezi-etnické a mezikulturní vztahy.

Osobní farnost etnicko-jazyková nebo určitého obřadu může vzniknout tam, kde existuje společenství imigrantů, které se bude i v budoucnu obměňovat a je poměrně početné. Taková farnost pak nabízí typické farní služby (hlásání Slova, katechezi, liturgii, charitu) a vztahuje se především na věřící z nedávné imigrace, na sezónně přichozí, na ty, kteří se pravidelně střídají, a na ty, kteří mají z různých důvodů potíže začlenit se do existujících územních struktur.

Je také možné uvažovat o zřízení *místní farnosti s etnicko-jazykovou misí nebo misí určitého obřadu*, která je totožná s územní farností a která se díky jednomu nebo vícero pastoračním pracovníkům ujme péče o jednu nebo více skupin věřících cizinců. Její duchovní je členem farního týmu.

Stejně tak může existovat *oblastní pastorační etnicko-jazyková služba*, chápáná jako pastorační činnost ve prospěch imigrantů, kteří jsou již relativně začleněni do místní společnosti. Jeví se však jako důležité zachovat některé prvky jazykové pastorace nebo pastorace vázané na národnost nebo obřad, snaha zajišťovat základní služby vázané na určitý typ kultury a zbožnosti a zároveň péči o otevřenost a vzájemnou interakci mezi místní komunitou a různými etnickými skupinami.

92. V každém případě, i pokud se zřízení výše zmíněných stálých církevních struktur pastorační péče ukáže jako příliš obtížné nebo neúčelné, zůstává povinnost pastoračně pomáhat co možná nejúčinnějším způsobem katolickým imigrantům s ohledem na danou situaci, a to i bez zvláštních církevních institucí. Na územích církevní správy si tedy zaslouží podporu a uznání neformální a třebas i spontánní pastorační aktivity, bez ohledu na množství těch, kdo je využívají, a to i z toho důvodu, aby nebyl uvolněn prostor pro improvizaci a osamocené nebo nevhodné pastorační aktivisty, nebo dokonce pro sekty.

Celostní pastorace a dílčí oblasti

93. Celostní pastorační se zde rozumí především společenství, které umí ocenit příslušnost k jiné kultuře a národu, jako odpověď na plán lásky Otce, jenž buduje svoje království pokoje – skrze Krista,

s Kristem a v Kristu – v síle Ducha, v průběhu složitých a často protichůdných dějinných událostí lidstva (srov. NMI 43).

V tomto smyslu lze předpokládat:

- *mezikulturní a mezietnickou nebo meziobřadní farnost*, ve které zároveň probíhá pastorační péče o původní obyvatele i cizince žijící na stejném území. Tradiční územní farnost by se tak stala privilegiovaným a stabilním místem mezietských a mezikulturních zkušeností, i přes zachování určité autonomie jednotlivých skupin, nebo
- *místní farnost se službou migrantům jednoho nebo více etnik a jednoho nebo více obřadů*. Je to územní farnost složená z původních obyvatel, ale jejíž kostel nebo farní centrum slouží jako referenční bod, jako místo pro setkávání a pro vytváření života ve společenství také pro jednu nebo více cizích komunit.

94. Je možné uvažovat o vzniku některých specifických pastoračních oblastí, struktur nebo úseků, které se budou na různých úrovních věnovat činnosti a formaci migrantů. Tím máme na mysli:

- *zvláštní centra pro pastorační mládeže a podporu povolání* s úkolem rozvíjet příslušné iniciativy;
- *centra pro vzdělávání laiků a pastoračních pracovníků* s multi-kulturní perspektivou,
- *centra pro studium a pastorační reflexi* s úkolem sledovat vývoj fenoménu migrace a předkládat zodpovědným osobám vhodné pastorační náměty.

Pastorační jednotky

95. V některých diecézích již existují pastorační jednotky,⁷⁶ které by mohly v budoucnosti tvořit pastorační platformu také pro apoštolát mezi imigranty. Ty ukazují postupné změny ve vztazích mezi farnostmi a územím, kde se v širší míře rozvíjejí služby týkající se duchovní

⁷⁶ Obecně jsou tvořeny z více farností s pověřením biskupa k tomu, aby společně vytvářely účinné „misijní společenství“, které působí na daném území v souladu s diecézním pastoračním plánem. Je to forma spolupráce jednotlivých farností (mezi dvěma nebo více sousedními farnostmi).

péče na úrovni farnost přesahující, prezentují se nové a legitimní oblasti služby a v neposlední řadě se ukazuje přítomnost stále důležitějších a geograficky rozšířenějších „diaspor“ migrantů.

Pastorační jednotky budou plnit svoji funkci žádoucím způsobem, pokud se zaměří především na služby v oblasti celostní integrované a organické pastore, v jejímž rámci dosáhnou svého plného významu také kaplanské služby/misie určité etnicko-jazykové a obřadové příslušnosti. Požadavky společenství a spoluodpovědnosti se musí projevovat nejen ve vztazích mezi lidmi a odlišnými skupinami, ale také ve vztazích mezi místními farními společenstvími a společenstvími určité etnicko-jazykové nebo obřadové příslušnosti.

UNIVERZALITA MISIE

***Semina Verbi* (Semena Slova)**

96. Dnešní migrace představuje nejrozsáhlejší pohyb osob, ne-li celých národů, všech dob. Umožňuje nám setkat se s muži a ženami, našimi bratry a sestrami, kteří z ekonomických, kulturních, politických nebo náboženských důvodů opouštějí – nebo jsou nuceni opustit – své domovy a nacházejí se pak většinou v uprchlických táborech, bezduchých „megalopolích“, nebo v bezútěšných chudinských čtvrtích na periferiích, kde migranti často sdílejí odsunutí na okraj společnosti spolu s nezaměstnanými dělníky, neadaptabilní mládeží a opuštěnými ženami. Proto migranti hladovějí po „gestech“, která jim dávají pocit, že jsou přijímáni, uznáváni a oceňováni jako lidé. Jedním z těchto gest je i obyčejný pozdrav.

Zasvěcené osoby, společenství, laické asociace a církevní hnutí, stejně jako pastorační pracovníci musí jako odpověď na tuto touhu usilovat o to, aby především vedli křesťany k přijetí cizinců, solidaritě s nimi a otevřenosti vůči nim, aby se migrace stávala skutečností stále „příznačnější“ pro církev, a věřící tak mohli objevovat *semina Verbi* (semena Slova) zasetá v různých kulturách a náboženstvích.⁷⁷

97. V křesťanském společenství, zrozeném z Letnic, tvoří migrace integrální součást života církve, vyjadřuje dobře její univerzalitu, podporuje její společenství a ovlivňuje její růst.

Migrace tedy nabízí *církvi* historickou příležitost k prověření jejích charakteristických rysů. Církev je skutečně *jedna*, a to i tím, nakolik vyjadřuje v určitém smyslu jednotu celé lidské rodiny; je *svatá*, aby posvěcovala všechny lidi a v nich aby se posvěcovalo jméno Boží; je *všeobecná* rovněž svou otevřeností vůči rozdílnostem, které má uvádět v soulad; a je *apoštolská*, protože je také zavázána evangelizovat celého člověka a všechny lidi.

⁷⁷ Srov. Poselství 1996. In: OR 6. září 1995, s. 6.

Nyní se jasně ukazuje, že to, co definuje její misijní charakter, není jen geografická vzdálenost, ale spíše cizost kultury a náboženství. „Misie“ znamená jít ke každému člověku s cílem zvěstovat mu Ježíše Krista a v Kristu a v církvi jej uvádět do společenství s celým lidstvem.

Tvůrci společenství

98. Po překonání nesnází a poté, co se migranti přizpůsobí životu v zemi, která je přijala, hledá kaplan/misionář možnosti, jak rozšířit horizont své působnosti tak, aby se stal „služebníkem společenství mezi nimi“. Tím, že je cizinec, bude místní církvi a všem jejím částem živou připomínkou jejího všeobecného charakteru. Pastorační struktury, v jejichž službách pracuje, budou znamením – jakkoli skromným – místní církve, která při respektování jednotlivých odlišností v konkrétním životě usiluje o cestu k všeobecnému společenství.

99. V této souvislosti jsou také všichni věřící laici, byť i bez zvláštních funkcí a úkolů, povoláni k tomu, aby se vydali po cestě společenství, která v sobě zahrnuje přijetí legitimních odlišností. Obrana křesťanských hodnot se ve skutečnosti děje i skrze ne-diskriminaci imigrantů, především díky důkladné duchovní obnově samotných věřících. Bratrský dialog a vzájemný respekt, žité svědectví lásky a přijetí tak samy o sobě budou tvořit první a nepostradatelnou formu evangelizace.

Pastorace dialogu a misie

100. Místní církve jsou právě díky evangeliu povolány otevírat se lepšímu přijetí migrantů skrze pastoračními iniciativy pro setkání a dialog, ale také tím, že pomáhají věřícím v překonávání předsudků a zaujatostí. V současné společnosti, která se díky migraci stává stále více multietnickou, mezikulturní a multináboženskou, jsou křesťané povoláni čelit v zásadě neznámé, ale důležité součásti misionářského úkolu – vykonávat ho na tradičně křesťanské půdě (srov. PaG 65 a 68). My křesťané jsme tedy povoláni, abychom s velkým respektem a pozorností vůči tradicím a kultuře migrantů svědčili o evangeliu lásky a pokoje také před nimi a výslovně jim zvěštovali Slovo

Boží, aby mohli dosáhnout Pánova požehnání slíbeného Abramovi a jeho potomstvu navěky.

Specifická pastorec *pro* migranty, *mezi* nimi a *s* nimi se právě proto, že se jedná o pastorec dialogu, společenství a misie, stane významným výrazem církve, která je povolána k tomu, aby byla místem bratrského a pokojného setkávání, domovem všech, budovou podpíranou čtyřmi pilíři, na něž se odvolává blahoslavený papež Jan XXIII. v encyklice *Pacem in terris*, tedy pravdou, spravedlností, láskou a svobodou,⁷⁸ to jsou plody velikonoční události, která v Kristu smířila všechno a všechny. Tím církev plně projeví svou podstatu domova a školy přijímaného a sdíleného společenství (srov. NMI 43), žádaného a darovaného usmíření, vzájemného bratrského přijetí a autentické lidské a křesťanské podpory. Tak „se stále více potvrzuje vědomí univerzality vlastní organismu církve, v němž nikdo nemůže být považován za cizince nebo jen za hosta, ani za člověka na okraji“ (CMU 29).

Církev a křesťané, znamení naděje

101. Ve vztahu k rozsáhlému pohybu lidí na cestách a fenoménu migrace, která je někým považována za nové „krédo“ současného člověka, nám víra připomíná, že všichni jsme poutníky do Vlasti. „Křesťanský život jsou v podstatě Velikonoce prožívané s Kristem, neboli přechod, vznešené putování směrem k úplnému společenství Božího království“ (CMU 10). Celé dějiny církve nám zdůrazňují její zaujetí a svatou horlivost pro lidstvo na cestě.

„Cizinec“ je Boží posel, který překvapuje a rozbíjí pravidelnost a logiku každodenního života tím, že přivádí blíž toho, kdo je daleko. V „cizincích“ vidí církev Krista, který „přebývá mezi námi“ (srov. Jan 1,14) a který „stojí u dveří a klepe“ (srov. Zj 3,20). Toto setkání – tvořené pozorností, přijetím, sdílením a solidaritou, ochranou práv migrantů a nasazením pro evangelizaci – ukazuje neustálou péči církve, která v nich odhaluje pravé hodnoty a považuje je za velké lidské zdroje.

⁷⁸ Srov. JAN XXIII., Encyklika o míru mezi všemi národy v pravdě, spravedlnosti, lásce a svobodě *Pacem in terris*, I. část. In: *Sociální encykliky* (1891–1991). Praha : Zvon, 1996.

102. Bůh proto svěřuje církvi, která také putuje po zemi, úkol formovat nové stvoření v Kristu Ježíši a sjednocovat v něm (srov. Ef 1,9–10) veškeré bohatství lidské rozmanitosti, kterou hřích přeměnil v rozdělení a konflikt. V míře, v níž je tajemná přítomnost tohoto nového stvoření autenticky dosvědčována jejím životem, se církev stává znamením naděje pro svět, který si toužebně přeje spravedlnost, svobodu, pravdu a solidaritu, tedy pokoj a harmonii.⁷⁹ I přes opakovaná selhávání lidských plánů, byť i ušlechtilých, jsou si křesťané, povzbuzováni fenoménem migrace, vědomi svého povolání, aby byli stále a znovu ve světě znamením bratrství a společenství a v etice setkání uplatňovali respekt k odlišnostem a solidaritu.

103. Také sami migranti mohou ve skrytosti být prozřetelnostními tvůrci takového všeobecného bratrství spolu s mnohými dalšími bratry a sestrami. Dávají církvi příležitost konkrétněji uskutečňovat její identitu společenství a misijního povolání, jak dosvědčuje Kristův náměstek: „Migrace dává jednotlivým místním církvím příležitost prověřit jejich katolicitu, která spočívá nejen v přijímání různých etnických skupin, ale především v uskutečňování společenství s těmito skupinami. Rasový a kulturní pluralismus v církvi neznamená situaci, která má být trpěna jako dočasná, ale je jejím strukturálním rozměrem. Jednota církve není dána společným původem a jazykem, ale Duchem Letnic, který shromáždil v jeden lid národy rozdílného jazyka i příslušnosti a udělil všem víru v téhož Pána a povolání k téže naději.“⁸⁰

104. Kéž nám Panna Maria, která se svým blahoslaveným Synem zakusila bolest emigrace a vyhnanství, pomáhá pochopit zkušenost – a mnohdy drama – všech, kteří jsou nuceni žít daleko od své vlasti. Kéž nás naučí sloužit jejich potřebám skutečně bratrským přijetím, aby pro nás dnešní migrace byla jakýmsi tajemným upozorněním na Boží království, které již je přítomné v jeho církvi jako prvotina (srov. LG 9), a prozřetelnostním nástrojem ke službě pro jednotu lidské rodiny a pro mír.⁸¹

⁷⁹ Srov. *tamtéž*.

⁸⁰ Poselství 1988, 3c. In: OR 4. září 1987, s. 5.

⁸¹ Srov. *Poselství papeže Jana Pavla II. k XC. Světovému dni uprchlíků 2004*. Praha : ČBK, 2004.

Právně-pastorační pokyny

ÚVOD

Čl. 1

§ 1. Věřící mají právo přijímat pomoc z duchovních statků církve, hlavně z Božího slova a svátostí (CIC, kán. 213, CCEO, kán. 16). Tomuto právu odpovídá povinnost pastýřů poskytovat takovou službu zvláštním způsobem migrantům, s přihlédnutím k jejich zvláštním životním podmínkám.

§ 2. Protože migranti svým bydlištěm nebo přechodným bydlištěm kanonicky přísluší do farnosti a diecéze/eparchie (CIC, kán. 100–107; CCEO, kán. 911–917), je na faráři a diecézním/eparchiálním biskupovi, aby i na ně rozšířili pastorační péči, kterou jsou povinni poskytovat farníkům původního obyvatelstva.

§ 3. Zvláště jsou-li skupiny migrantů početné, mají církve, z nichž migranti přicházejí, odpovědnost spolupracovat s hostitelskými církvemi, aby bylo možné jim poskytovat účinnou a vhodnou pastorační službu.

Kapitola I.

VĚŘÍCÍ LAICI

Čl. 2

§ 1. Při plnění svých specifických úkolů se mají laici věnovat konkrétnímu uskutečňování toho, co si žádá pravda, spravedlnost a láska. Mají tedy přijímat migranty jako bratry a sestry a usilovat o to, aby byla jejich práva, zvláště ta, která se týkají rodiny a její jednoty, uznávána a ochraňována občanskými autoritami.

§ 2. Věřící laici jsou také vyzýváni k podpoře evangelizace migrantů prostřednictvím svědectví křesťanského života prožívaného ve víře, naději a lásce a hlásáním Božího slova způsobem, který je jim možný a vlastní. Tento úkol je ještě naléhavější tam, kde se kvůli vzdálenosti, rozptýlenému osídlení nebo nedostatku kněží migranti nacházejí bez náboženské péče. V těchto případech jsou laici naléhavě vybízeni k tomu, aby je vyhledávali a směřovali k místní církvi a účinně pomáhali kaplanům/misionářům a farářům k ulehčení jejich kontaktů s migranty.

Čl. 3

§ 1. Věřící, kteří se rozhodli žít v jiném národě, mají usilovat o úctu ke kulturnímu bohatství národa, který je přijímá, přispívat k jeho obecnému dobru a šířit víru především příkladem křesťanského života.

§ 2. Tam, kde jsou migranti početnější, se jim má nabídnout členství v diecézních/eparchiálních a farních pastoračních radách, aby byli skutečně včleněni i do struktury místní církve.

§ 3. I při zachování práva migrantů zakládat jejich vlastní sdružení se jim má umožňovat účast v místních sdruženích.

§ 4. Laici, kteří jsou kulturně více připraveni a duchovně disponováni, mají kromě toho být přizýváni a formováni ke zvláštní službě jako pastorační pracovníci v úzké spolupráci s kaplany/misionáři.

Kapitola II.

KAPLANI/MISIONÁŘI

Čl. 4

§ 1. Kněží, kteří byli kompetentními církevními autoritami pověřeni k poskytování stálé duchovní služby migrantům stejného jazyka nebo národa nebo příslušejícím do stejné církve *sui iuris*, se nazývají kaplani/misionáři migrantů a pro vykonávání svého úřadu mají pravomoci ve smyslu kán. 566, § 1 CIC.

§ 2. Tento úřad má být svěřen knězi, který se na něj dostatečně dlouho připravoval a který se díky ctnostem, kultuře a znalosti jazyka a díky dalším mravním a duchovním schopnostem jeví jako vhodný k vykonávání tohoto specifického a těžkého úkolu.

Čl. 5

§ 1. Diecézní biskup nebo eparcha má udělit povolení k tomuto úkolu těm kněžím, kteří se chtějí věnovat duchovní péči o migranty a které považuje za vhodné pro takové poslání ve smyslu toho, co je stanoveno v CIC, kán. 271 a v CCEO, kán. 361–362, jakož i v těchto právně-pastoračních pokynech.

§ 2. Kněží, kteří obdrželi nezbytné povolení, o němž pojednává předchozí paragraf, se mají dát do služby biskupské konference *ad quam*, vybaveni patřičným dokumentem, který jim vydal jejich diecézní/eparchiální biskup a jejich biskupská konference nebo kompetentní orgány východních katolických církví. Biskupská konference *ad quam* pak zařídí, aby tito kněží byli svěřeni diecéznímu/eparchiálnímu biskupovi nebo biskupům zainteresovaných diecézí/eparchií, kteří je jmenují kaplany/misionáři migrantů.

§ 3. Co se týká řeholních kněží, kteří se zasvěcují péči o migranty, platí pro ně zvláštní ustanovení obsažená v kapitole III.

Čl. 6

§ 1. Pokud je s ohledem na počet migrantů a vhodnost zvláštní pastorační péče odpovídající jejich potřebám nutné zřídit osobní farnost, diecézní/eparchiální biskup má odpovídajícím úkonem jasně stanovit rozsah farnosti a dispozice ohledně matrik. Existuje-li tato možnost, má se pamatovat na to, že si migranti zcela svobodně mohou vybrat, zda budou patřit do územní farnosti, ve které žijí, nebo do osobní farnosti.

§ 2. Kněz, kterému byla svěřena osobní farnost pro migranty, má pravomoci a povinnosti faráře a platí pro něj to, co je zde stanoveno pro kaplany/misionáře migrantů, jestliže to z přirozenosti věcí nevyplyne jinak.

Čl. 7

§ 1. Diecézní/eparchiální biskup může také zřídit misii s duchovní péčí na území jedné nebo více farností, která může nebo nemusí být k farnosti přičleněna, přičemž přesně vymezí její hranice.

§ 2. Kaplan, kterému je svěřena misie s duchovní péčí, je při nezbytném rozlišení právně rovný faráři a svoji funkci vykonává společně s místním farářem, rovněž s pravomocí oddávat snoubence, z nichž jeden patří k migrantům jeho misie.

§ 3. Kaplan, o kterém pojednává předchozí odstavec, je povinen vést matriky v souladu s právními předpisy a jejich ověřenou kopii zaslat na konci každého roku jak místnímu faráři, tak i faráři, v jehož farnosti bylo manželství uzavřeno.

§ 4. Kněží ustanovení jako koadjutoři kaplana, kterému byla svěřena misie s duchovní péčí, mají při nezbytném rozlišení stejné úkoly a pravomoci jako farní vikáři.

§ 5. Pokud je to za daných okolností vhodné, může být misie s duchovní péčí, která byla zřízena na území jedné nebo také více farností, připojena k územní farnosti, zvláště v případě, že je tato farnost svěřena členům stejného institutu zasvěceného života nebo společnosti apoštolského života, do nichž patří ti, kterým je svěřena duchovní péče o migranty.

Čl. 8

§ 1. Každému kaplanovi migrantů, i když mu nebyla svěřena misie s duchovní péčí, má být podle možností přidělen kostel nebo kaple pro vykonávání posvátného úřadu. V opačném případě příslušný diecézní nebo eparchiální biskup vydá vhodná nařízení, aby kaplani/misionáři bylo umožněno svobodně a ve spolupráci s místním farářem vykonávat jeho duchovní povinnosti v kostele, včetně farního kostela.

§ 2. Diecézní nebo eparchiální biskupové mají dbát na to, aby úkoly kaplanů/misionářů migrantů byly koordinovány s farním úřadem a aby se jim ze strany farářů dostávalo přijetí a pomoci (srov. CIC, kán. 571). Je také vhodné, aby byli někteří kaplani/misionáři jmenováni členy diecézní kněžské rady.

Čl. 9

Není-li stanoveno jinak, je diecézní nebo eparchiální biskup, který misii zřídil, povinen zajistit, aby v ní měl kaplan při výkonu své služby stejné ekonomické podmínky a zajištění jako ostatní diecézní nebo eparchiální kněží.

Čl. 10

Kaplan/misionář migrantů je po celou dobu výkonu své služby právně podřízen diecéznímu nebo eparchiálnímu biskupovi, který zřídil misii, pro níž plní svůj úřad, a to jak z hlediska výkonu svého posvátného úřadu, tak i dodržování církevních předpisů.

Čl. 11

§ 1. V zemích, kde působí více kaplanů/misionářů migrantů stejného jazyka, je vhodné, aby byl jeden z nich jmenován národním koordinátorem.

§ 2. Protože koordinátor se plně věnuje koordinaci služby a je k dispozici kaplanům/misionářům, pracujícím v určité zemi, jedná jménem biskupské konference *ad quam*, od jejíhož předsedy obdržel jmenování po jeho předchozí konzultaci s biskupskou konferencí *a qua*.

§ 3. Obvykle má být koordinátor vybírán z kaplanů/misionářů stejného národa nebo jazyka.

§ 4. Z titulu svého úřadu nemá koordinátor právní pravomoc.

§ 5. Koordinátor má za úkol udržovat vztahy se zřetelem na koordinaci s diecézními a eparchiálními biskupy jak země *a quo*, tak i země *ad quem*.

§ 6. Je vhodné radit se s koordinátory v případě jmenování, přesunu nebo odvolání kaplanů/misionářů, jakož i ohledně zřízení nové misie.

Kapitola III.

ŘEHOLNÍCI A ŘEHOLNICE

Čl. 12

§ 1. Všechny instituty, ve kterých se často nacházejí řeholníci z různých národů, mohou pomáhat v péči o migranty. Církevní autority mají ale zvláště podporovat práci těch, kteří mají díky pečeti řeholních slibů jako vlastní a zvláštní cíl apoštolát ve prospěch migrantů nebo kteří již na tomto poli získali značné zkušenosti.

§ 2. Je nutné také docenit a zhodnotit pomoc nabízenou ženskými řeholními instituty v apoštolátu mezi migranty. Diecézní nebo eparchiální biskup má dbát o to, aby takovým institutům, při plném respektování jejich vlastních práv a s ohledem na jejich povinnosti a charismata, nechyběla duchovní pomoc ani materiální prostředky nutné pro vykonávání jejich misie.

Čl. 13

§ 1. Jestliže by diecézní nebo eparchiální biskup zamýšlel svěřit péči o migranty některému řeholnímu institutu, v souladu s běžnými církevními předpisy přistoupí obvykle k uzavření písemné dohody s představeným institutu. Pokud o výkon této služby projeví zájem více diecézí nebo eparchií, musí být dohoda podepsána každým diecézním nebo eparchiálním biskupem, přičemž zůstává v této iniciativě zachována řídicí úloha příslušné komise biskupské konference nebo odpovídajícího hierarchického orgánu východních katolických církví.

§ 2. Jestliže je úkol pastorační péče o migranty svěřen jedinému řeholníkovi, je vždy nutný předchozí souhlas jeho představeného a podpis příslušné písemné dohody, aby bylo – při nezbytném rozlišení – dodrženo to, co je stanoveno v čl. 5 pro diecézní kněze.

Čl. 14

Co se týká apoštolátu mezi migranty, jsou všichni řeholníci povinni zachovávat nařízení diecézního nebo eparchiálního biskupa. I v případě institutů, které si vytyčily jako specifický cíl péči o migranty, podléhají všechny aktivity a iniciativy prováděné za tímto účelem autoritě a vedení diecézního nebo eparchiálního biskupa, při zachování práva představených bdít nad řeholním životem a nad horlivostí, s níž spolubratři vykonávají svou službu.

Čl. 15

Vše, co je stanoveno v této kapitole o řeholnících, platí při nezbytném rozlišení také pro společnosti apoštolského života a sekulární instituty.

Kapitola IV.

CÍRKEVNÍ AUTORITY

Čl. 16

§ 1. Diecézní nebo eparchiální biskup má zvláště usilovat o dobro věřících migrantů, zejména podporou pastorační činnosti, kterou v jejich prospěch vykonávají faráři a kaplani/misionáři imigrantů tím, že požádá o nezbytnou pomoc církve, ze kterých migranti přicházejí, a ostatní instituce, které se věnují duchovní péči o migranty, a tím, že také zajistí vznik pastoračních organizací, které se lépe přizpůsobí okolnostem a potřebám pastorage. Pokud je to nutné, má diecézní nebo eparchiální biskup jmenovat biskupského vikáře s pověřením vést pastoraaci migrantů nebo zřídit zvláštní úřad pro migranty při biskupské nebo eparchiální kurii.

§ 2. Protože duchovní péče o věřící připadá *in primis* diecéznímu nebo eparchiálnímu biskupovi, je v jeho pravomoci zřizovat osobní farnosti a misie s duchovní péčí a jmenovat kaplany/misionáře. Diecézní nebo eparchiální biskup má také dbát na to, aby místní farář a kněží pověření péčí o migranty jednali v duchu spolupráce a vzájemné dohody.

§ 3. Diecézní nebo eparchiální biskup má zajistit ve smyslu CIC, kán. 383 a CCEO, kán. 193, také duchovní péči o migranty jiných církví *sui iuris* a umožnit pastorační činnost kněží daného obřadu nebo jiných kněží, v souladu s příslušnými církevními předpisy.

Čl. 17

§ 1. S křesťanskými migranty, kteří nežijí v plném společenství s katolickou církví, má diecézní nebo eparchiální biskup jednat s láskou a podporovat tak ekumenismus v intencích církve. Má nabídnout těmto imigrantům možnou a nezbytnou duchovní pomoc při zacho-

vání normativních opatření ohledně *communicatio in sacris* a podle oprávněných *požadavků* jejich pastýřů.

§ 2. Diecézní nebo eparchiální biskup má považovat také nepokřtěné migranty za osoby jemu svěřené Pánem a v úctě ke svobodě svědomí jim má poskytovat možnost dojít k pravdě, kterou je Kristus.

Čl. 18

§ 1. Diecézní nebo eparchiální biskupové zemí *a quibus* mají připomínat farářům jejich důležitou povinnost zajistit všem věřícím takové náboženské vzdělání, aby v případě nutnosti dokázali čelit těžkostem spojeným s odchodem do emigrace.

§ 2. Diecézní nebo eparchiální biskupové míst *a quibus* mají mimoto hledat diecézní/eparchiální kněze vhodné pro pastorační emigrantů a nemají opomíjet navázání úzkých vztahů s biskupskou konferencí nebo příslušnými orgány východních katolických církví národů *ad quam* pro zajištění pomoci v pastorační.

§ 3. Také v diecézích/eparchiích nebo v oblastech, kde není naléhavě nutná speciální výuka seminaristů na téma migrace, se mají problémy migrace lidí postupně stále více začleňovat do teologické výuky, především do pastorační teologie.

Kapitola V.

BISKUPSKÉ KONFERENCE A PŘÍSLUŠNÉ HIERARCHICKÉ ORGÁNY VÝCHODNÍCH KATOLICKÝCH CÍRKVÍ

Čl. 19

§ 1. V zemích, do kterých míří nebo odkud odcházejí ve velkém počtu migranti, mají biskupské konference a příslušné hierarchické orgány východních katolických církví zřídit zvláštní národní komisi pro migraci. Ta bude mít svého sekretáře, který obvykle převezme funkce národního ředitele pro migraci. Je velmi vhodné, aby členy této komise byli jako odborníci také řeholníci, zvláště ti, kteří se věnují problematice péče o migranty, jakož i laici znalí v tomto oboru.

§ 2. V ostatních zemích, kde je menší počet migrantů, mají biskupské konference nebo příslušné hierarchické orgány východních katolických církví ustanovit pověřeného biskupa, aby byla zajištěna vhodná péče o migranty.

§ 3. Biskupské konference a příslušné hierarchické orgány východních katolických církví mají oznámit Papežské radě pro pastorační Papežská rada pro pastorační migrantů a lidí na cestách složení této komise, o němž pojednává § 1, nebo jméno pověřeného biskupa.

Čl. 20

§ 1. Do pravomoci komise pro migraci nebo pověřeného biskupa patří:

- 1) informovat se ve spolupráci s centry pro studium migrace o fenoménu migrace v dané zemi a důležité údaje předávat diecézním/eparchiálním biskupům;
- 2) podporovat a povzbuzovat příslušné diecézní komise, které činí totéž ve vztahu k farním komisím, jež se obecněji věnují širokému fenoménu migrace lidí;

3) přijímat žádosti o kaplany/misionáře ze strany biskupů diecézí/eparchií, kterých se týká imigrace, a představovat jim kněze navržené pro tento úřad;

4) navrhnout biskupským konferencím a příslušným hierarchickým orgánům východních katolických církví případné jmenování národního koordinátora pro kaplany/misionáře;

5) navázat vhodné kontakty se zainteresovanými biskupskými konferencemi a příslušnými hierarchickými orgány východních katolických církví;

6) navázat vhodné kontakty s Papežskou radou pro pastoreci migrantů a lidí na cestách a předávat diecézním nebo eparchiálním biskupům její pokyny;

7) zasílat Papežské radě pro pastoreci migrantů a lidí na cestách, biskupské konferenci, příslušným orgánům východních katolických církví a diecézním/eparchiálním biskupům každoroční zprávu o situaci v pastoreci migrantů.

§ 2. Úkoly národního ředitele jsou:

1) běžně usnadňovat, s odvoláním také na čl. 11, vztahy biskupů své země s národní nebo zvláštní komisí nebo s pověřeným biskupem;

2) vypracovat zprávu, o níž pojednává odst. 7 § 1. tohoto článku.

Čl. 21

Za účelem posílení vnímavosti všech věřících k povinnostem bratrství a lásky ve vztazích k migrantům a pro získávání finanční podpory nutné k plnění pastoračních povinností vůči migrantům mají biskupské konference a příslušné hierarchické orgány východních katolických církví stanovit datum „Dne (nebo Týdne) uprchlíků“ v období a způsobem vhodným podle místních okolností, i když do budoucna je žádoucí prožívat tyto oslavy všude ve stejné době.

Kapitola VI.

PAPEŽSKÁ RADA PRO PASTORACI MIGRANTŮ A LIDÍ NA CESTÁCH

Čl. 22

§ 1. Úkolem Papežské rady pro pastoraaci migrantů a lidí na cestách je řídit „pastorační péči církve ve zvláštních potřebách těch, kteří byli donuceni opustit svou vlast nebo žádnou nemají; stejně tak s náležitou pozorností sleduje otázky týkající se této záležitosti“ (PB 149). Kromě toho „tato papežská rada usiluje o to, aby v místních církvích byla poskytována účinná a vhodná duchovní péče, je-li to nutné také prostřednictvím vhodných pastoračních struktur, jak vyhnancům a exulantům, tak migrantům,“ (PB 150,1) při zachování pastorační odpovědnosti místních církví a kompetencí dalších orgánů Římské kurie.

§ 2. Do pravomoci Papežské rady pro pastoraaci migrantů a lidí na cestách tedy kromě jiného patří:

1) studovat zprávy zasílané biskupskými konferencemi a příslušnými hierarchickými orgány východních katolických církví;

2) vydávat instrukce, ve smyslu kán. 34 CIC, předkládat návrhy a podporovat iniciativy, činnosti a programy pro rozvoj struktur a institucí pastorační péče o migranty;

3) podporovat výměnu informací mezi různými biskupskými konferencemi nebo informací pocházejících od odpovídajících hierarchických orgánů východních katolických církví a usnadňovat jejich vzájemné vztahy, zvláště co se týká přesunu kněží z určitého národa k jinému za účelem pastorační péče o migranty;

4) sledovat, podporovat a povzbuzovat pastorační péči migrantů v koordinaci a souladu regionálních a kontinentálních úřadů církevního společenství;

5) za účelem vyhodnocení studovat situace, zda jsou v daných místech vhodné okolnosti, které dovolují zřízení zvláštních pastoračních struktur pro migranty (srov. č. 24, pozn. 23);

6) podporovat vztah řeholních institutů, které poskytují duchovní pomoc migrantům, s biskupskými konferencemi a s příslušnými hierarchickými orgány východních katolických církví a sledovat jejich činnost, při zachování těch kompetencí Kongregace pro instituty zasvěceného života a pro společnosti apoštolského života, které se týkají dodržování řeholního života, i kompetencí Kongregace pro východní církve;

7) povzbuzovat nutné nebo užitečné iniciativy pro účinnou a správnou ekumenickou spolupráci na poli migrace v souladu s Papežskou radou pro jednotu křesťanů a účastnit se na těchto iniciativách;

8) povzbuzovat iniciativy, které jsou považovány za nutné nebo prospěšné pro dialog se skupinami migrantů nekřesťanů, v souladu s Papežskou radou pro mezináboženský dialog a účastnit se těchto iniciativ.

Tato instrukce nahrazuje veškerá předchozí nařízení.

1. května 2004, na památku svatého Josefa Dělníka, schválil Svátý otec tuto instrukci Papežské rady pro pastorační migrace a lidí na cestách a povolil její vydání.

V Římě, v sídle Papežské rady pro pastorační migrace a lidí na cestách, 3. května 2004, v den svátku svatých Filipa a Jakuba, apoštolů.

Stephen Fumio kardinál Hamao
předseda

✠ Agostino Marchetto
*titulární arcibiskup Astigi
sekretář*

OBSAH

Použité značky a zkratky	1
Předmluva.....	2

Úvod

FENOMÉN MIGRACE DNES

Lidská migrace jako výzva	5
Mezinárodní migrace	7
Vnitřní migrace	11

I. část

MIGRACE, ZNAMENÍ DOBY A PÉČE CÍRKVE

Fenomén migrace z pohledu víry.....	13
Migrace a dějiny spásy	14
Kristus „cizinec“ a Maria, živá ikona migrující ženy	14
Církev Letnic	15
Péče církve o migranty a uprchlíky.....	17
<i>Exsul familia</i>	17
II. vatikánský koncil.....	18
Kanonické právo	20
Pastorační linie magisteria.....	22
Orgány Svatého stolce.....	24

II. část

MIGRANTI A PASTORACE PŘIJETÍ

„Inkulturace“ a kulturní a náboženský pluralismus	27
Církev II. vatikánského koncilu	28
Přijetí a solidarita	30
Liturgie a lidová zbožnost	33
Katoličtí migranti	35
Katoličtí migranti východního obřadu	37
Migranti jiných církví a církevních společenství	38
Migranti jiných náboženství obecně	40
Čtyři zvláštní upozornění	41
Migranti muslimové.....	43
Mezináboženský dialog.....	45

III. část

PRACOVNÍCI PASTORACE SPOLEČENSTVÍ

Církve, ze kterých lidé odcházejí, a ty, které je přijímají.....	46
Národní koordinátor kaplanů/misionářů	48
Kaplan/misionář migrantů	48
Diecézní/eparchiální kněží jako kaplani/misionáři	50
Řeholní kněží, řeholní bratři a řeholní sestry pracující mezi migranty	51
Laici, laická sdružení a církevní hnutí ve službě migrantům	54

IV. část

STRUKTURY MISIJNÍ PASTORACE

Jednota v mnohosti: problematika	56
Pastorační struktury	57
Celostní pastore a dílčí oblasti	58
Pastorační jednotky	59

Závěr

UNIVERZALITA MISIE

<i>Semina Verbi</i> (Semena Slova)	61
Tvůrci společenství	62
Pastore dialogu a misie	62
Církev a křesťané, znamení naděje	63

PRÁVNĚ-PASTORAČNÍ POKYNY

Úvod.....	65
I. kapitola: Věřící laici	66
II. kapitola: Kaplani/misionáři.....	67
III. kapitola: Řeholníci a řeholnice	71
IV. kapitola: Církevní autority.....	73
V. kapitola: Biskupské konference a příslušné hierarchické orgány východních katolických církví	75
VI. kapitola: Papežská rada pro pastoreci migrantů a lidí na cestách.....	77

